

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Obor: Veřejná správa a regionální rozvoj

**FAKTORY LOKALIZACE
EKONOMICKÝCH SUBJEKTŮ
V EUROREGIONU LABE**

bakalářská práce

Autor: Tereza Suchá

Vedoucí práce: Ing. Jana Kramulová

Rok: 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Faktory lokalizace ekonomických subjektů v Euroregionu Labe*“ vypracovala samostatně pod vedením Ing. Jany Kramulové. Veškerou použitou literaturu a jiné zdroje uvádím v seznamu literatury.

V Praze dne 10. 5. 2010

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Ing. Janě Kramulové za její pomoc, cenné připomínky a metodické vedení celé mé bakalářské práce.

Mé poděkování patří také všem firmám, které byly ochotné věnovat čas na vyplnění zasláního dotazníku. Bez jejich přispění by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Práce se zabývá zhodnocením lokalizačních faktorů, které jsou rozhodující pro ekonomické subjekty při umísťování jejich sídel, a které tak bezpochyby ovlivňují celkovou strukturu národní ekonomiky. Cílem práce je charakterizovat nejvýznamnější lokalizační faktory, které vedly firmy k tomu, aby své sídlo umístily do Euroregionu Labe. V teoretické části je přiblížen historický vývoj lokalizačních teorií, definovány nejhlavnější ekonomické aspekty hrající roli při lokalizaci firem a vysvětleno několik ukazatelů prostorové analýzy. Praktická část se zaměřuje na shrnutí významu euroregionů, představení socioekonomické situace Euroregionu Labe a na charakteristiku zde sídlících firem. Závěrečná část se věnuje zhodnocení výsledků dotazníkového šetření, které se snaží zobecnit významné lokalizační faktory.

Annotation

The present bachelor work deals with evaluation of location factors that are crucial for economic subjects when they localize their residencies and which undoubtedly affect the overall structure of the national economy. The goal of this work is to characterize the most important location factors that led the companies to place their residencies in the Euroregion Labe. In the theoretical part the historical development of location theory is introduced. Furthermore, major economic aspects which play role in locating firms are defined as well as several spatial analysis indicators are explained. The practical part is focused on the summary of euroregions importance, introduction of socio - economic situation of the Euroregion Labe and the characteristics of companies located here. The final part is devoted to evaluation of questionnaire research which strives to generalize important location factors.

Klíčová slova

Lokalizace, lokalizační teorie, prostorová analýza, euroregion, Euroregion Labe, faktory lokalizace.

Key words

Localization, location theory, spatial analysis, euroregion, Euroregion Labe, factors of location.

JEL classification

R300, R340, R380, R390

Obsah

Úvod	8
1. Historický vývoj lokalizačních teorií.....	10
1.2. Speciální lokalizační teorie	11
1.3. Všeobecné teorie lokalizace (20. – 30. léta 20. století).....	13
1.3.1. Teorie centrálních míst.....	13
1.3.2. Teorie tržních zón	15
1.4. Vývoj lokalizačních teorií po 2. světové válce	16
1.4.1. Americká škola – Walter Isard	17
1.4.2. Francouzská škola – François Perroux, Jacques Boudeville	18
1.4.3. Teorie kumulovaných příčin – Gunnar Myrdal	20
1.5. Shrnutí uvedených lokalizačních teorií	22
2. Hlavní ekonomické aspekty hrající roli při lokalizaci firem.....	24
2.1. Proces rozhodování o lokalizaci	24
2.2. Dopravní náklady	25
2.3. Faktory lokalizace – vstupní (výrobní), výstupní (prodejní)	26
2.4. Faktory lokalizace – aglomerační úspory, infrastruktura.....	27
3. Prostorová analýza.....	28
3.1. Lokalizační kvocient	28
3.2. Koeficient lokalizace	29
3.3. Křivka lokalizace (Lorenzova křivka).....	29
3.4. Koeficient specializace	31
4. Lokalizace ekonomických subjektů v Euroregionu Labe	32
4.1. Význam euroregionů	32
4.2. Euroregion Labe.....	34
4.2.1. Cíle a úkoly Euroregionu Labe	35
4.2.2. Organizace Euroregionu Labe	35
4.2.3. Socioekonomická situace Euroregionu Labe.....	36
4.3. Vybrané ekonomické subjekty se sídlem v Euroregionu Labe.....	38
4.3.1. Potravinářský průmysl – STZ s. r. o.	38
4.3.2. Strojírenský průmysl – TRCZ s. r. o.	39
4.3.3. Chemický průmysl – Lovochemie a. s.	40
4.4. Analýza dotazníkového šetření	41

Závěr.....	47
Seznam použité literatury	49
Internetové zdroje.....	50
Seznam obrázků, tabulek a grafů	51
Seznam příloh	51

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

ELL – Euroregion Elbe/Labe

EU – Evropská unie

HSS – Politika hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie

MI – materiálový index

mil. – milón/ů

NUTS – územní celky vytvořené pro potřeby statistického úřadu Evropské unie

OP – operační program

ŽP – životní prostředí

Úvod

Téma „*Faktory lokalizace ekonomických subjektů do Euroregionu Labe*“ jsem si zvolila vzhledem k tomu, že mě zaujal předmět Regionální analýza studovaný ve třetím ročníku, a také proto, že význam prostoru se nějakým způsobem objevuje ve většině ekonomických situací a rozhodování, čímž se dotýká běžného života všech lidí. Znalost faktorů ovlivňujících lokalizaci ekonomických subjektů je důležitá pro stát, který tak může nalákat velké množství zahraničních investorů, ale i pro regiony, města, obce. Lokalizace ekonomických subjektů se dotýká i všech občanů. V pozitivním směru více ekonomických subjektů může zajistit širší nabídku a větší kvalitu zboží a služeb. Na druhé straně s lokalizací některých ekonomických subjektů jsou spjaty negativní dopady na občany (např. zhoršení životního prostředí, přetížená dopravní infrastruktura apod.). Proto je důležité faktory lokalizace znát a přizpůsobit jim své ekonomické rozhodování.

Tato bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části je nastíněn historický vývoj lokalizačních teorií, který má svůj počátek již v 17. století. Pozornost je věnována lokalizačním teoriím, kterými jsou speciální lokalizační teorie zaměřené na jedno odvětví a postavené na řadě zjednodušujících předpokladů, dále teorie 20. - 30. let 20. století, jimiž jsou teorie centrálních míst W. Christallera a teorie tržních zón A. Lösch. Po druhé světové válce se začal význam regionální politiky vlivem politických událostí velmi rozvíjet. Za zakladatele regionální vědy považujeme zástupce americké školy W. Isarda, který také přispěl svými pracemi k rozvoji lokalizačních teorií. Ve Francii vznikla teorie růstových pólů založená na existenci hnacích a hnaných odvětvích. Poslední teorií, které se tato práce věnuje, je teorie kumulovaných příčin G. Myrdala. Všechny teorie jsou shrnuty do přehledné tabulky v podkapitole 1.5. Teoretická část dále zahrnuje definici hlavních ekonomických aspektů hrajících roli při rozhodování o lokalizaci. V poslední části je dán prostor pro představení několika ukazatelů prostorové analýzy.

Praktická část nejdříve uvádí do problematiky euroregionů, které v posledních letech nabývají na významu. Dále je představen zkoumaný Euroregion Labe, zhodnoceny jeho socioekonomické ukazatele a charakterizováno několik zde sídlících firem. Pro určení faktorů ovlivňujících lokalizaci ekonomických subjektů do Euroregionu Labe bylo

provedeno dotazníkové šetření. Cílem této práce je zhodnocení výsledků tohoto šetření a vyvození současných obecných lokalizačních faktorů.

1. Historický vývoj lokalizačních teorií

Prostor hraje ve většině ekonomických situací a ekonomickém rozhodování důležitou roli. Tento význam však nebyl řadou ekonomických teorií docenován, důraz byl především kladem na význam času jako primární proměnné. Jedni z prvních, kteří okrajově začlenili prostor do svých teorií, byli v 17. století merkantilisté. Tito ekonomové se opírali o význam mezinárodního obchodu jako o hlavní zdroj národního bohatství a s ním spojené problematiky vzdálenosti. Dále se v dějinách ekonomického myšlení můžeme setkat v 18. století s tzv. fyziokraty, kteří věřili, že národní bohatství pochází z půdy. Na kvalitní půdě se může rozvinout produktivní zemědělství, které jako jediné může vytvářet hodnotu tím, že uživí jak vlastníky půdy, tak zemědělce. „*Zemědělství dokázalo vytvářet větší hodnotu, než jakou samo spotřebovávalo – dokázalo vytvářet čistý produkt (produit net). Právě a pouze tento čistý produkt (nabývající podobu rent, které dostávali vlastníci půdy) představoval pro fyziokraty dodatečné bohatství. Proto považovali zemědělství za produktivní sektor a za jediný zdroj bohatství.*“¹ Proto byl pro fyziokraty prostor velmi důležitý z hlediska umístění zemědělské výroby a s ní spojené pozemkové renty. S tématem pozemkové renty se dále setkáváme u zástupců klasické ekonomické školy zejména u Davida Ricarda a Johna Stuarta Milla. Ricardo pochopil, že velikost renty závisí nejen na velikosti obdělávané půdy, ale zejména na její úrodnosti. „*Obecně platí, že každá půda vynáší rentu, jejíž velikost je dána rozdílem mezi její výnosností a výnosností nejhorší ještě obdělávané půdy.*“² Do konce 18. století se neseťkáme s velkými lokalizačními teoriemi, prostor je brán jako jedna z mnoha proměnných a jeho význam zdůrazňují především kapitalisté při umísťování svých podniků.

Rozvoj velkých lokalizačních teorií je spojen s průmyslovou revolucí v 19. století, kdy při přechodu z manufakturní výroby na průmyslovou velkovýrobu spojenou se zaváděním strojů, využitím parní energie a s vzrůstajícími nároky na suroviny, dochází ke změnám v dopravě, peněžnictví, složení společnosti a způsobu obchodu. Toto všechno mělo za následek postupnou nutnost vypořádat se s nedostatkem přírodních zdrojů, pracovní síly a strukturou spotřebního trhu.

¹ Holman (2005), str. 39

² Holman (2005), str. 79

1.2. Speciální lokalizační teorie

V 19. století vznikají teorie, které se zaměřují na konkrétní odvětví. Jednou z nich je lokalizační teorie Johanna Heinricha von Thüнена specializující se na oblast zemědělství.

Tento německý ekonom se zabýval otázkou rozmístění zemědělské výroby, ve své knize *Izolovaný stát ve vztahu k zemědělství a národnímu hospodářství* (z r. 1826) představuje stát obklopený pralesem, který je naprosto izolovaný od okolního světa. Tato neoklasická teorie je založena na mnoha zjednodušujících předpokladech (abstrakce od mezinárodního obchodu, stát leží na ideální rovině, stejná úrodnost pozemků, bodový trh, ceny jednoho produktu jsou stejné...)³, proto se Thünen mohl zaměřit pouze na vliv dopravních nákladů při lokalizaci produkce. Předpokladem také je, že všichni výrobci na tomto trhu realizují stejnou rentu, vyráběné produkty se tedy soustřeďují do koncentrických kruhů okolo bodové trhu v závislosti na dvou faktorech: vzdálenosti a hmotnosti. Blízko města se lokalizuje výroba produktů, které vyžadují rychlou a šetrnou dopravu, snadno podléhají zkáze, a které se vyznačují relativně velkou váhou vzhledem k jejich ceně (např. květiny, mléko...). V dalších kruzích okolo trhu se budou umísťovat takové výrobky, aby nedocházelo ke zvyšování poměru dopravních nákladů k ceně.⁴

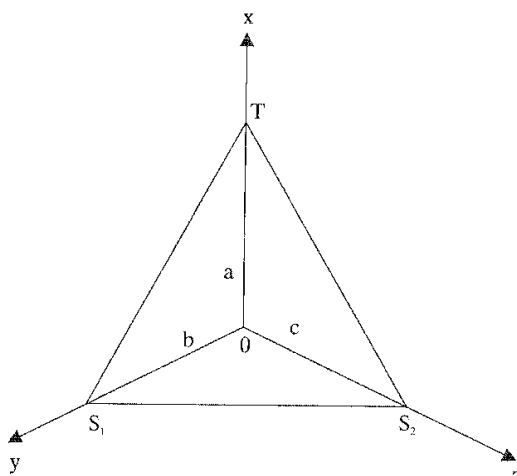
Druhou ze specializovaných teorií je teorie německého ekonoma Wilhelma Laundhardta zaměřující se na lokalizaci průmyslové výroby, která také považuje dopravní náklady za hlavní lokalizační faktor. Největší přínos této teorie je sestrojení lokalizačního trojúhelníku. V jeho dvou vrcholech se nacházejí hlavní naleziště surovin, které jsou nutné pro výrobu daného produktu, a ve třetím vrcholu je místo spotřeby neboli trh. Umístění průmyslového podniku tedy závisí na dvou faktorech: poloze zdrojů surovin a poloze trhu.⁵ Do každého z vrcholů působí mechanické síly, jejichž velikost je přímo úměrná dopravním nákladům na převoz surovin nebo hotového výrobku (tyto síly se snaží přitáhnout místo výroby do svého vrcholu, tedy buď blíže k trhu, nebo k místu naleziště surovin). Vzhledem k tomu, že síly působí protichůdně, optimální alokace firmy vzniká tam, kde jsou tyto síly v rovnováze (bod 0 na obrázku č. 1). Nejvýhodnější lokalizace firmy je tedy v místě s minimálními dopravními náklady.

³ Matoušková (2000), str. 42

⁴ Matoušková (1992), str. 4

⁵ Matoušková (1992), str. 5

Obrázek 1: Lokalizační trojúhelník

Zdroj: Matoušková (2000), str. 43

Kde:

S_1, S_2 ...naleziště surovin

0.....místo minimálních dopravních nákladů

x.....váha hotového produktu

a.....vzdálenost přepravy hotového produktu na trh

b, c.....vzdálenost přepravy surovin do místa výroby

y, z.....váhy surovin

T.....trh

Lokalizaci průmyslu se v první polovině 20. století věnoval také Alfred Weber, který do teorie lokalizace přispěl zavedením několika nových pojmů a celkově systematizoval členění lokalizačních faktorů. Na rozdíl od Laundhardta bere Weber v potaz kromě dopravních nákladů také náklady na pracovní sílu a aglomerační výhody či nevýhody. Při umísťování výroby je důležité minimalizovat celkové výrobní náklady, pro tento cíl sestavil Weber tzv. materiálový index (MI).

$$MI = \frac{\text{Váha vstupů}}{\text{Váha hotového výrobku}}$$

Zdroj: Matoušková (2000), str. 44

Váha vstupů představuje váhu použitých surovin na výrobu produktu (přičemž do indexu nezapočítáváme tzv. ubikvitní suroviny, což jsou takové, které se vyskytují na celém území

rovnoměrně např. voda, písek apod., a tudíž neovlivňují lokalizaci). Pokud $MI > 1$ pak je firma orientována na suroviny – materiálně orientovaná. Pokud $MI < 1$ pak je firma orientována na místo spotřeby – orientovaná na trh.⁶ Vzhledem k tomu, že firma bere v úvahu kromě dopravních nákladů také mzdové náklady, bude za určitých podmínek ochotna umístit svou výrobu do jiné lokality než do místa s nejnižšími dopravními náklady. Tato situace nastane, pokud úspory na mzdových nákladech budou větší než zvýšené dopravní náklady. Weber zavedl v této souvislosti nový pojem tzv. izodapany, což jsou „čáry, které spojují místa se stejným zvýšením jednotkových dopravních nákladů.“⁷ Weber dále používá pojem aglomeračních úspor. Jedná se úspory, které vyplývají z rozmístění ostatních firem. Pokud se bude soustředit několik firem blízko sebe, mohou společně investovat např. do infrastruktury, mohou mezi nimi vznikat odběratelsko-dodavatelské vztahy apod., což vede ke snížení některých nákladů obou firem a celkové výhodě blízkosti firem. Na druhé straně mohou existovat nevýhody vzájemné blízkosti např. v podobě přetíženosti dopravní infrastruktury, vzájemné konkurence apod. Weberův přínos také spočívá v tom, že jako první definoval, co je to lokalizační faktor.⁸

1.3. Všeobecné teorie lokalizace (20. – 30. léta 20. století)

Ve 20. a 30. letech 20. století se objevují teorie, které již nejsou specializované na jedno odvětví, ale naopak se snaží o větší obecnost. Nadále však stojí na řadě idealizovaných předpokladů, jako je např. rovnoměrné rozložení zdrojů, hustota obyvatelstva je na celém území stejná, výrobci se chovají racionálně atd. Jednou z teorií je teorie centrálních míst Waltera Christallera, kterou později dále rozpracoval do teorie tržních zón August Lösch.

1.3.1. Teorie centrálních míst

„Teorie centrálních míst vychází ze základní geografické zákonitosti, tj. poklesu počtu středisek v závislosti na jejich významu (resp. velikosti, například z hlediska počtu obyvatel.)“⁹ Centrální místa mají zásobovat své okolí, velikost spádové oblasti záleží jednak na ochotě zákazníků dojíždět si pro dané zboží (tuto vzdálenost označujeme jako

⁶ Matoušková (2000), str. 44

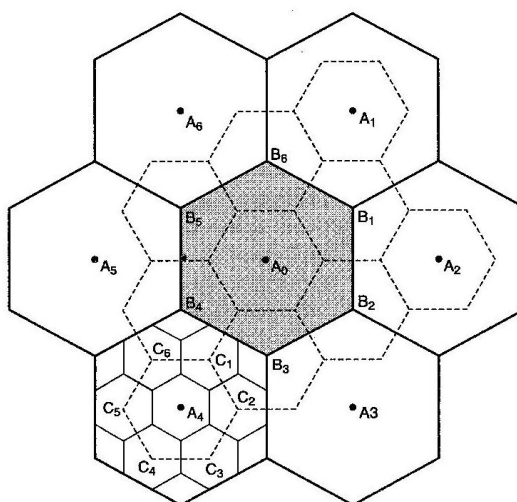
⁷ Tamtéž.

⁸ Lokalizační faktory jsou proměnné, které ovlivňují rozhodnutí o umístění firmy v konkrétním prostoru. Kombinací těchto proměnných lze nalézt optimální místo lokalizace firmy. Jedná se např. o tyto faktory: dopravní náklady, kvalifikovaná pracovní síla, přírodní podmínky apod.

⁹ Blažek (2002), str. 60

horní hranici dosahu), a dále na minimální velikosti trhu, ze které je výrobce schopen dosahovat zisku (označujeme jako dolní hranici dosahu). Snahou o minimalizaci dopravních nákladů pro zákazníky vznikají centrální místa vždy uprostřed spádové oblasti. Centra jsou od sebe umístěna ve stejných vzdálenostech, což vytváří síť rovnostranných trojúhelníků. Spádové oblasti nám nejlépe vystihuje tvar šestiúhelníků (jak můžeme vidět na obrázku č. 2).

Obrázek 2: Prolínání centrálních míst

Zdroj: Maier (1997), str. 182

Obrázek č. 2 zobrazuje hierarchické uspořádání výrobních míst (což označujeme jako systém centrálních míst). Tento systém se vytváří tak, že centra nižšího řádu vznikají až potom, co je omezován tržní prostor center vyššího řádu. Postupně vznikají menší výrobci, jejichž dolní hranice dosahu je tak malá, že mohou existovat nová centrální místa s menší spádovou oblastí (na obrázku č. 2 tento případ představují centra B₁-B₆). Tímto způsobem se postupně vytváří hierarchický systém centrálních míst, který má určité charakteristické vlastnosti: čím větší dolní hranici dosahu má nějaký výrobek, tím silnější je jeho centralita. Všechna stanoviště v jednom stupni centrality nabízejí stejné zásobování a neexistuje mezi nimi specializace. Každé centrální místo nabízí výrobky definované pro jeho stupeň centrality a všechny výrobky nižších centralit (tedy na obrázku č. 2 stanoviště A zásobuje svoje spádové okolí i výrobky, které vyrábí stanoviště B a C).¹⁰

¹⁰ Maier (1997), str. 183

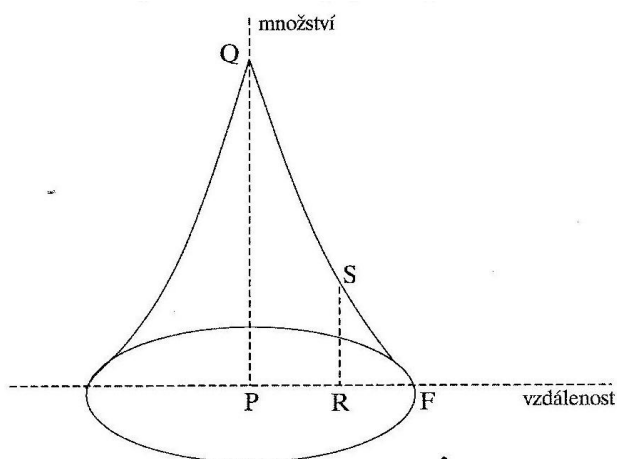
1.3.2. Teorie tržních zón

Na Christallerovu teorii navázal August Lösch, který opustil několik předpokladů Christallerovy teorie (např. u Löschovy teorie střediska vyššího řádu nemusejí plnit funkce středisek nižšího řádu – což umožňuje specializaci jednotlivých center). Za hlavní motiv lokalizace již nepovažuje minimalizaci dopravních nákladů pro zákazníka, ale firmy se soustřeďují na maximalizaci zisku (z toho vychází, že na umístění firmy má vliv mnoho lokalizačních faktorů, a že jednotlivé ekonomické subjekty se vzájemně ovlivňují). Lösch posunul zkoumání teorie lokalizace z mikroekonomické polohy na makroekonomickou úroveň. Zákony trhu jsou určujícím lokalizačním faktorem, individuální výrobní podmínky a zájmy podnikatelů na sebe působí a vzájemně se ovlivňují, což vede k prostorové disparitě. Tuto disparitu lze odstranit pouze zabezpečením podmínek prostorové rovnováhy: snahou každé firmy je maximalizace zisku, každá firma má svou tržní zónu, kde má monopolní postavení, cena výrobku je rovna průměrným výrobním nákladům, rozměry každého trhu jsou co nejmenší, hranice mezi sousedními trhy tvoří čáry indifferencí.¹¹ Pokud by tyto podmínky v ekonomice platily, docházelo by k rovnovážné prostorové struktuře a nedocházelo by prostorovým disparitám. Dodržet tyto podmínky je však vzhledem k nedokonalé informovanosti, složitému cenovému mechanismu apod., nemožné.

Ve své teorii se Lösch snaží analyzovat tržní zónu pro jednoho výrobce, jeho objem produkce a výnosy (tomuto vymezení říkáme budování tržních zón zdola). Položil si otázku: kam až bude výrobce vyvážet svou produkci? Čím dále vyváží, tím větší budou dopravní náklady a bude růst cena výrobku. Z toho vyplývá, že v určité vzdálenosti od bodu výroby bude cena výrobku tak vysoká, že spotřebitelé již nebudou ochotni výrobek kupovat, a tedy poptávka v tomto bodě bude nulová (tato místa představují hranice tržních zón). Tržní zóny mají tedy podoby kruhů, kde ve středu je umístěno sídlo firmy (viz obrázek č. 3). Nadále existují místa pro lokalizaci dalších výrobců, až se prostor beze zbytku pokryje a bude uspokojena veškerá poptávka, dojde k přeměně kruhových tržních zón na zóny šestiúhelníkové.

¹¹ Wokoun (2008a), str. 89

Obrázek 3: Löschův poptávkový kužel

Zdroj: Matoušková (2000), str. 47

Kde:

P.....místo lokalizace firmy

RS.....poptávka po produktu v místě R

PF.....poloměr tržní zóny

PQ.....poptávka po produktu v místě výroby

Jak teorie centrálních míst, tak teorie tržních zón jsou, jak již bylo řečeno, postaveny na řadě zjednodušujících předpokladů, kterých lze v realitě těžko dosáhnout. Za nejpodstatnější předpoklad můžeme považovat stejnoměrné rozdělení zdrojů, stejné dopravní náklady ve všech směrech od výroby, nebo jejich statické pojetí. Avšak tyto teorie mají svůj význam, jak píše Maier (1997) „*Koncepční význam teorie centrálních míst je navzdory tomu nesporný. Teorie ukazuje, proč jsou sídla různé velikosti v prostoru relativně pravidelně rozmístěná a proč nabízejí určité typické výrobky. Jednotlivá sídla nejsou přitom v žádném případě na sobě nezávislá, ale jsou navzájem spojena hierarchií centrálních míst. Uplatňují určitou kontrolu nad centrálními místy nižšího stupně, která leží v oblasti jejich vlivu, samy jsou však pod kontrolou nadřazených míst.*“¹²

1.4. Vývoj lokalizačních teorií po 2. světové válce

Po druhé světové válce dochází k dalšímu rozvoji lokalizačních teorií. Tento rozvoj je způsoben nutností obnovy válkou zničených oblastí, vznikem velkých meziregionálních disparit, a také postupným vývojem složitých matematicko-ekonomických schémat a počítačové techniky. Význam regionální politiky začal stoupat také vlivem pádu neoklasické doktríny, která předpokládala, že při plném využívání všech zdrojů se trh sám

¹² Maier (1997), str. 190

reguluje, a dochází tím k vyrovnávání tržní nerovnováhy. Nastupující méně optimistický keynesiánský přístup zapříčinil větší intervence státu do regionální politiky, větší zájem státu o řešení sociálně-ekonomických disparit, a celkovou podporu hospodářského růstu. Keynesiánci se ve svých teoriích (oproti neoklasikům, kteří zdůrazňovali především význam výrobních faktorů ze strany nabídky), zaměřili na meziregionální poptávku. Regionální věda a politika začala postupně nabývat na významu jako samostatná věda.

1.4.1. Americká škola – Walter Isard

Amerického ekonoma Waltra Isarda považujeme za zakladatele regionální vědy. Jeho snahou bylo především shrnout dosavadní poznatky regionálních a lokalizačních teorií, a tím vytvořit vyspělou interdisciplinární vědu, která se bude moci opírat o teoretické modely založené na složitých matematických schématech. Isarda řadíme k tzv. Americké škole, což je „*proud založený na abstraktních ekonomických schématech a modelech vycházejících z prostorových teorií A. Lösche*“¹³. Isard také vychází z Wilhelma Laundhardta a jeho lokalizačního trojúhelníku, avšak oproti Laundhardtovi považuje za místo s minimálními dopravními náklady jeden z vrcholů trojúhelníku, nikoli jeho střed. Isard při tomto tvrzení vychází ze čtyř hlavních důvodů:¹⁴

- 1) Vliv ubikvit – ubikvity jsou surovinové zdroje rozmístěné rovnoměrně po celém území, a proto tedy při rozhodování o umístění firmy nemají takový vliv (s tímto tvrzením přišel již Alfred Weber), avšak Isard s tím nesouhlasí. Říká, že ubikvitní suroviny vstupují do výrobku, zvyšují jeho váhu, a mohou tak zvýšit náklady na dopravu ke spotřebiteli, a tím ovlivnit lokalizaci.
- 2) Vliv snížené hmotnosti – pokud firma využívá surovinu s určitým procentem příměsí, je vhodné ji lokalizovat do naleziště surovin, aby odpadly zbytečné náklady na přepravu této příměsi.
- 3) Vliv přepravních tarifů – se zvyšující se vzdáleností (přepočteno na kilometr) se přepravní tarify snižují.
- 4) Vliv nákladů na nakládku a vykládku – pokud se firma lokalizuje buď do místa naleziště surovin, nebo do místa trhu, ušetří vždy náklady na jednu nakládku nebo vykládku.

¹³ Matoušková (1992), str. 11

¹⁴ Matoušková (1992), str. 11-13

Isard vychází ze základního principu substituce dopravního vstupu ostatními výrobními vstupy (kapitál, práce, půda). Substituce všech vstupů představuje kritérium maximalizace zisku. Isard také rozčlenil typy úspor:¹⁵

- Interní úspory z rozsahu jednotky (plynou ze zvyšování produkce).
- Úspory z lokalizace (společné využití infrastruktury, komunikací apod.).
- Úspory z urbanizace (koncentrace umožňuje např. získat kvalifikovanější pracovní sílu, možnost specializace, spolupráce mezi firmami apod.).

1.4.2. Francouzská škola – François Perroux, Jacques Boudeville

K nejvýznamnějšímu přínosu francouzské školy, která je zastoupena řadou významných ekonomů, z nichž vyzdvihneme dva – F. Perroua a J. Boudevilla, patří teorie růstových pólů. Zástupci této teorie předpokládali nerovnoměrný regionální růst, o zmírnění rostoucích disparit se má postarat stát svými intervencemi do hospodaření země. Na druhé straně by nemělo docházet k úplnému vymizení disparit, protože právě regionální rozdíly mají plnit roli signálů k nastartování vyrovnávacího mechanismu v tržní ekonomice. „*Perrouxova teorie vychází z kombinace statické teorie vzájemné závislosti průmyslu (popisující koncepty dominance, zpětných a dopředních vazeb, vedoucí a klíčová odvětví, průmyslové komplexy a rozvojové póly) a dynamické Schumpeterovy teorie rozvoje založené na inovacích způsobujících „kreativní destrukci“.*“¹⁶ Navzdory tomu, že sám Perroux bral prostor ve své teorii velmi abstraktně, byla jeho teorie využívána právě v regionální politice. Tato teorie je postavena na rozlišení dvou typů odvětví: hnaná a hnací odvětví. „*Hnací odvětví (propulsive industries) definoval jako rychle se rozvíjející odvětví, kterému dominují velké, neustále inovující firmy, vysílající silné rozvojové impulsy do svého okolí, tedy firmám hnaných odvětví, takže i ty rostou rychleji než jiné srovnatelné firmy.*“¹⁷ Dominující (hnací) odvětví se lokalizují do center tedy tzv. pólů, do nichž se soustřeďují ekonomické činnosti, zejména pak výroba, inovace a výzkum. Můžeme rozlišit póly rozvoje a růstu. Póly růstu zvyšují kvantitativní charakteristiky ekonomiky (zvyšování výroby, zaměstnanosti apod.), naproti tomu póly rozvoje zlepšují kvalitativní charakteristiky ekonomiky (vyšší vzdělanost, zlepšení technické infrastruktury apod.).

¹⁵ Wokoun (2008a), str. 88

¹⁶ Wokoun (2008b), str. 239

¹⁷ Blažek (2002), str. 82

Z těchto prosperujících míst se růst přenáší různými kanály a intenzitou do méně vyspělého okolí. Póly se mohou stát takové jednotky:¹⁸

- ✓ Jejichž rozsah produkce převyšuje výrobu ostatních firem v okolí.
- ✓ Mají schopnost vykonávat tlak na své okolí.
- ✓ Jsou předurčeny (povahou svých vlastností) k sehrání vedoucí role v ekonomice regionu.

Hnací jednotky kolem sebe soustřeďují další ekonomické činnosti (např. z důvodů dodavatelsko-odběratelských vztahů, úspor z rozsahu výroby apod.), což vede k polarizaci (dochází k prohlubování rozdílů), kterou můžeme rozdělit na čtyři typy:¹⁹

- 1) Technická – záleží na technologickém řetězci výroby, který se projevuje vzájemným přitahováním firem, které spolu spolupracují, a dále na nákladech výroby (specializace snižuje výrobní náklady).
- 2) Příjmová – souvisí s příjmy obyvatelstva a nárůstem koupěschopné poptávky. Rozšířením počtu firem dochází k nárůstu obyvatelstva, nutnosti uspokojit poptávané potřeby obyvatel, a tím vzrůstá celková spotřeba, zisky firem a rozmanitost ekonomických činností.
- 3) Psychologická – projevuje se šířícím se optimismem obyvatelstva, jehož dopad má za následek přitáhnutí nových firem a zvýšenou aktivitu obyvatelstva.
- 4) Geografická – souvisí s prostorovou koncentrací ekonomických aktivit (intenzivní využívání pozemků může mít za následek zhoršení kvality životního prostředí).

Teorii růstových pólů dále rozpracoval J. Boudeville, který rozlišuje růstová centra a růstové osy. Růstová centra představují vzájemně propojená odvětví, která se dynamicky rozvíjejí a jsou soustředěna kolem hnacího odvětví. Na rozdíl od Perrouxe, který neomezoval hospodářský růst na konkrétní region, Boudeville říká, že firmy hnacího odvětví úzce spolupracují s firmami lokalizovanými v jejich blízkosti, a díky této kooperaci dochází k růstu a prosperitě i ostatních firem (nejen těch v hnacích odvětvích), a tím i k hospodářskému růstu celého regionu.

Teorii růstových pólů se snažili v praxi využít v 50. a 60. letech 20. století v řadě zemí. Narazili však na problém, kdy při lokalizaci nových pólů rozvoje do zaostávajících regionů, nedošlo k očekávanému hospodářskému růstu regionu. Důvodů bylo několik:

¹⁸ Wokoun (2008a), str. 96

¹⁹ Matoušková (2000), str. 63

nerespektování sociálně-ekonomické úrovně regionu a přírodně-geografických podmínek, přecenění efektu regionálního multiplikátoru, použití této teorie na všechny typy regionálních problémů, přecenění nutnosti dopravní blízkosti center apod. Velkým kritikem regionálních politik založených na této teorii byl J. R. Lasuén, který vyčítal teorii růstových pólů především opuštění konceptu inovací. Inovace jsou podle něj „hlavní motor“ růstu, a je nutné státem podporovat firmy, které se výzkumu a inovacím věnují (hlavně terciární a kvartérní sektor).

1.4.3. Teorie kumulovaných příčin – Gunnar Myrdal

Švédský ekonom Gunnar Myrdal, žijící v letech 1898-1987, je autorem teorie kumulovaných příčin. Myrdal se zabýval studiem světové ekonomiky, přičemž se zaměřil na zkoumání příčin velkých ekonomických rozdílů mezi vyspělými a zaostalými státy. Ve své teorii odmítl laissez-faire jako neoklasický nástroj k dosažení tržní rovnováhy. Podle Myrdala podpora laissez-faire jen umocňuje ekonomickou nerovnost mezi státy, funguje jako podpora bohatých a rozvinutějších států, a díky němu dochází k dalšímu chudnutí méně rozvinutých států. Zdůrazňuje, že stát má důležitou funkci v hospodářství své země hlavně v nevyspělých zemích, kde je potřeba celostátního plánování a státního intervencionalismu (zde můžeme nelézt prvky institucionalismu). Myrdal ve své teorii vychází ze tří obecných skutečností:²⁰

- 1) Počet malých extrémně chudých států na světě několikrát převyšuje počet bohatých států.
- 2) Bohaté státy ekonomicky rostou, oproti tomu v chudých zemích dochází buď k jen mírnému pokroku, nebo ke stagnaci.
- 3) Proto se rozdíly mezi státy v posledních letech prohloubily.

Myrdal si zakládá na multidisciplinárním přístupu, zavedl koncept oběžné kumulativní kauzality (circular cumulative causation). „*Tímto konceptem se snaží vystihnout situaci, kdy změna jednoho faktoru způsobí i změnu orientace dalších faktorů tak, že tyto sekundární změny posilují prvotní změnu. Jinými slovy „když se po nějakém šoku celý systém uvede do pohybu, změny jednotlivých faktorů působí ve stejném směru“.* Podle Myrdala tedy působení tržních sil a pohybu kapitálu, zdrojů a pracovních sil nevede ke stavu rovnováhy, ale naopak ke zvýšení rozdílů.“²¹ Proto pokud se jeden region rozvíjí

²⁰ Blažek (2002), str. 86

²¹ Wokoun (2008b), str. 242

daleko rychleji než ostatní, dochází k prohlubování rozdílů. Tento názor získal Myrdal studiem černošské problematiky ve 30. - 40. letech 20. století v USA. Podrobnější shrnutí výsledků studie se můžeme dočíst v knize *Economic theory and under-developed regions* (London, 1963), kde jsou popisovány kumulativní příčiny utlačování a diskriminace černošské populace v USA. Diskriminace má za následek nemožnost nalezení adekvátní práce, slušného bydlení, dosažení vyššího vzdělání, a tím i propad do nižších sociálních vrstev, čímž narůstá nerovnost mezi bělošským a černošským obyvatelstvem. Myrdal mimo jiné říká: „*Díky této studii jsem si poprvé uvědomil neadekvátnost rovnovážného přístupu, a pochopil jsem, že podstata tohoto sociálního problému je, že se jedná o komplex vzájemně propojených, kruhových a kumulativních změn.*“²² Kumulativní mechanismus může mít jak pozitivní, tak negativní dopady na méně vyspělé regiony, přičemž nedochází ke vzájemnému vyrovnávání dopadů, ale vždy jeden převažuje (většinou převažují negativní dopady). Hromaděním kumulativních příčin vzniká tzv. růstová spirála, pohybem směrem dolů po spirále dochází k negativním efektům (backwash effects) na nevyspělé regiony – např. odčerpání pracovní síly a kapitálu z těchto regionů do vyspělých regionů. Směrem nahoru po spirále může docházet k pozitivním efektům (spread effects) na nevyspělé regiony – šíření technologického pokroku, zájem o suroviny z méně vyspělých oblastí apod. Vývoj meziregionálních rozdílů má podle Myrdala tři fáze, které je možné popsat Gaussovou křivkou, největší rozdíly jsou ve druhé fázi, po které se rozdíly začnou zmenšovat (vlivem spolupráce mezi regiony, lokalizace firem do zaostalejších regionů - např. díky menším nákladům na provoz, na pracovní sílu). Za hlavní mechanismus kumulativního procesu jsou brány vnitřní úspory (např. úspory z rozsahu produkce) a vnější úspory (vzniklé díky vzájemné spolupráci blízkých firem – např. možnost využívat společnou dopravní infrastrukturu, specializace apod.).

Možné řešení meziregionálních problémů vidí Myrdal v podobě vytvoření integrovaného rozvojového plánu, který by koordinoval společensky prospěšné investiční činnosti. Státem řízená investiční činnost by měla podpořit zaostalé regiony, měla by směřovat k vyrovnávání rozdílů a umožnit růst menším ekonomickým subjektům (díky úsporám z rozsahu).

„Za hlavní námitku vůči Myrdalově teorii lze považovat poněkud jednostranný pohled na směr působení kumulativních mechanismů, kterým je podle Myrdala jednoznačně

²² Myrdal (1963), str. 14

divergenční trend. Přestože vzájemně podmíněné kumulativní mechanismy nepochybně existují, neprobíhají s takovou intenzitou, jako předpovídá Myrdal.“²³ Jak už bylo řečeno výše, u Myrdala je možno nalézt prvky institucionalismu, proto mu nelze odepřít uvědomění si významu institucí pro rozvoj, avšak ve své teorii přecenil schopnost státní správy efektivně nakládat s veřejnými zdroji.

Lokalizační teorie mají bezesporu svůj význam, kterým je např. snaha o systematické studium lokalizačních faktorů, aglomeračních efektů, a zájem o řešení problému meziregionálních disparit. Tyto teorie založené na řadě zjednodušujících předpokladů dávaly přílišný význam prostoru, jako hlavnímu faktoru lokalizace. Proto se další vývoj zkoumání regionálních problémů zaměřil spíše na příčiny regionálního vývoje a zaostávání.

1.5. Shrnutí uvedených lokalizačních teorií

Z existujících lokalizačních teorií byly vybrány ty nejhlavnější, jejichž jádro a přínos je shrnut do přehledné tabulky.

Tabulka 1: Shrnutí lokalizačních teorií

Lokalizační teorie (autor)	Jádro teorie
Speciální teorie (J. H. Thünen)	Teorie se zaměřuje na zemědělskou výrobu, která se soustřeďuje do koncentrických kruhů okolo trhu v závislosti na 2 faktorech: vzdálenosti a hmotnosti. Nejblíže trhu se vyrábějí produkty, které potřebují rychlou a šetrnou dopravu, a které se vyznačují relativně velkou váhou vzhledem k jejich ceně. Teorie je založena na řadě zjednodušujících předpokladů: abstrakce od mezinárodního obchodu, stát leží na ideální rovině, stejná úrodnost pozemků, bodový trh, ceny jednoho produktu jsou stejné, všichni výrobci realizují stejnou rentu.
Speciální teorie (Wilhelm Laundhardt)	Teorie se zaměřuje na průmyslovou výrobu, dopravní náklady považuje za hlavní lokalizační faktor. Umístění průmyslového podniku závisí na poloze zdrojů surovin a poloze trhu. Laundhardt sestrojil lokalizační trojúhelník, v jehož dvou vrcholech se nacházejí hlavní naleziště surovin (nutné pro výrobu daného produktu) a ve třetím vrcholu je místo spotřeby neboli trh. Do každého z vrcholů působí mechanické síly, jejichž velikost je přímo úměrná dopravním nákladům na převoz surovin nebo hotového výrobku. Vzhledem k tomu, že síly působí protichůdně, optimální alokace firmy vzniká tam, kde jsou tyto síly v rovnováze.

²³ Blažek (2002), str. 89

Speciální teorie (A. Weber)	Na rozdíl od Laundhardta bere Weber v potaz kromě dopravních nákladů také náklady na pracovní sílu a aglomerační výhody či nevýhody. Při umísťování výroby je důležité minimalizovat celkové výrobní náklady (využití materiálového indexu). Weber celkově systematizoval členění lokalizačních faktorů a zavedl několik nových pojmů.
Teorie centrálních míst (W. Christaller)	Teorie vychází ze základní geografické zákonitosti, tj. poklesu počtu středisek v závislosti na jejich významu. Centrální místa mají zásobovat své okolí, velikost spádové oblasti záleží jednak na ochotě zákazníků dojíždět si pro dané zboží a dále na minimální velikosti trhu, ze které je výrobce schopen dosahovat zisku. Centra jsou od sebe umístěna ve stejných vzdálenostech, což vytváří síť rovnostranných trojúhelníků. Spádové oblasti nám nejlépe vystihuje tvar šestiúhelníků.
Teorie tržních zón (A. Lösch)	Za hlavní motiv lokalizace již Lösch nepovažuje minimalizaci dopravních nákladů pro zákazníka, firmy se mají především soustředit na maximalizaci zisku. Zákony trhu jsou určujícím lokalizačním faktorem, individuální výrobní podmínky a zájmy podnikatelů na sebe působí a vzájemně se ovlivňují, což vede k prostorové disparitě. Ve své teorii se Lösch snaží analyzovat tržní zónu pro jednoho výrobce, jeho objem produkce a výnosy.
Americká škola (W. Isard)	Isard navazuje na Wilhelma Laundhardta a jeho lokalizační trojúhelník, avšak oproti Laundhardtovi považuje za místo s minimálními dopravními náklady jeden z vrcholů trojúhelníku, nikoli jeho střed. Isard vychází ze základního principu substituce dopravního vstupu ostatními výrobními vstupy (kapitál, práce, půda). Substituce všech vstupů představuje kritérium maximalizace zisku.
Francouzská škola (F. Perroux, J. Boudeville)	Tito dva ekonomové vytvořili teorii růstových pólů. Zástupci této teorie předpokládali nerovnoměrný regionální růst, o zmírnění rostoucích disparit se má postarat stát svými intervencemi do hospodaření země. Teorie je postavena na rozlišení dvou typů odvětví: hnaná a hnací odvětví. Dominující (hnací) odvětví se lokalizují do center tedy tzv. pólů, do nichž se soustřeďují ekonomické činnosti, zejména pak výroba, inovace a výzkum.
Teorie kumulovaných příčin (G. Myrdal)	Myrdal se zaměřil na zkoumání příčin velkých ekonomických rozdílů mezi vyspělými a zaostalými státy. Zdůrazňuje, že stát má důležitou funkci v hospodářství své země hlavně v nevyspělých zemích, kde je potřeba celostátního plánování a státního intervencionalismu. Myrdal staví na multidisciplinárním přístupu, zavedl koncept oběžné kumulativní kauzality. Pokud se jeden region rozvíjí daleko rychleji než ostatní, dochází k prohlubování rozdílů. Hromaděním kumulativních příčin vzniká tzv. růstová spirála, pohybem směrem dolů po spirále dochází k negativním efektům (backwash effects) na nevyspělé regiony – např. odčerpání pracovní síly a kapitálu z těchto regionů do vyspělých regionů. Směrem nahoru po spirále může docházet k pozitivním efektům (spread effects) na nevyspělé regiony – šíření technologického pokroku, zájem o suroviny z méně vyspělých oblastí apod.

Zdroj: vlastní zpracování

2. Hlavní ekonomické aspekty hrající roli při lokalizaci firem

Lokalizace firmy má vliv nejen na její hospodaření, výši zisků a nákladů, ale také ovlivňuje své okolí např. zvýšením zaměstnanosti, přitáhnutím investorů apod. Nejdůležitější jsou vztahy k odbytovému a dodavatelskému trhu. Input tvoří především pracovní síla (její kvalifikovanost, mzdová úroveň...), přírodní podmínky (surovinové zdroje, kvalita životního prostředí...), možnost inovací a výzkumu, dostupnost dodavatelů apod. Output (odbyt výrobků) je závislý na trhovém potenciálu, právních podmínkách, socioekonomické úrovni okolí, výši dopravních nákladů apod. Faktorů ovlivňujících lokalizaci je celá řada a spolu s vývojem společnosti a ekonomiky některé nabývají na významu, jiné naopak význam ztrácejí. Přesto můžeme definovat několik hlavních faktorů ovlivňujících lokalizaci a najít některé zásady, kterými se firmy při rozhodování o lokalizaci řídí.

2.1. Proces rozhodování o lokalizaci

Vzhledem k tomu, že změna lokality je spojena s vysokými náklady, měla by být velká pozornost věnována právě procesu rozhodování o lokalizaci a brán ohled na dlouhodobý vývoj podniku vzhledem k rychle se měnícím podmínkám na trhu. Můžeme rozlišit dvě fáze rozhodování:²⁴

- 1) Fáze informační – definování faktorů, které jsou nezbytné pro výrobu (suroviny, dodavatelé, pracovní síla, infrastruktura...), nalezení lokalit, které splňují uvedené podmínky (porovnání jejich kvality a ceny). V této fázi je důležitá kvalita informací, jejich dostupnost a důvěryhodnost informačního zdroje.
- 2) Fáze rozhodovací – konečné rozhodnutí o zvolené lokalitě. Je nutné si určit rozhodující kritéria – ekonomická (zisky, náklady, úspory) a mimoekonomická (sociální aspekty, vztah k lokalitě apod.).

Proces rozhodování je individuální záležitost, je však důležité si uvědomit nepřímé ovlivňování rozhodování firem. Firmy jsou ovlivněny přímo např. nutností kvalifikované pracovní síly v místě jejich výroby. Na druhé straně kvalifikovaná pracovní síla se o své lokalizaci rozhoduje např. na základě kvality životního prostředí, a tím nepřímo ovlivňuje rozhodování firem, které jsou na ní závislé.

²⁴ Matoušková (2000), str. 39

Při rozhodování také nabývá na významu vliv na lokální ekonomiku a místní vývoj. Mezi důležité faktory patří:²⁵

- ✓ Způsoby využití daného území – jehož vybavenost, poloha apod. podporují ekonomické záměry.
- ✓ Věcný rozsah kategorie životního prostředí (ŽP) – stále větší důraz na zlepšování kvality životního prostředí, analýza dopadů lokalizace na ŽP.
- ✓ Ekonomická výkonnost územního celku – životní podmínky obyvatel tohoto celku jsou závislé na vyspělých technologiích, které by lokalizace měla přinést.
- ✓ Systémy vybavenosti území – lokalizace ekonomických subjektů do daného celku by měla napomoci ekonomickému a sociálnímu rozvoji území.
- ✓ Tendence prohlubovat územní identitu – procesy zvyšující integrovanost územních celků, vytváření vnějších vztahů spojených se strategií lokalizace.

2.2. Dopravní náklady

Cílem každé firmy je maximalizace zisku, proto jsou vždy důležité náklady plynoucí z lokalizace a příjmy závislé na lokalizaci. Vzhledem k nehomogennímu území tvoří dopravní náklady velkou část celkových nákladů, i když jejich význam již není zdaleka tak významný, jak soudili první lokalizační teoretikové. Vzdálenost se, vlivem globalizace, telekomunikačních služeb, urychlení přepravy, technologického pokroku atd., stává relativním pojmem. Podnik však musí počítat s dopravními náklady buď na straně odbytu, nebo nákupu, a snažit se tyto náklady minimalizovat. Náklady na dopravu jedné jednotky konečného výrobku na jednu jednotku vzdálenosti označuje Maier (1997) jako t_m , jako t_b pak značí náklady vzniklé dopravou vstupů potřebných na výrobu jedné jednotky konečného výrobku na jednu jednotku vzdálenosti. Pro rozhodnutí o lokalizaci je relevantní celkový součet dopravních nákladů. Mohou vzniknout celkem tři situace (za předpokladu lineární křivky dopravních nákladů).²⁶

- 1) $t_m < t_b \rightarrow$ křivka celkových dopravních nákladů klesá k místu lokalizace, proto je optimální lokalitou místo nákupu.
- 2) $t_m > t_b \rightarrow$ křivka celkových dopravních nákladů k odbytišti klesá, optimální lokalitou se stává místo odbytu.

²⁵ Macháček (2004), str. 44

²⁶ Maier (1997), str. 70-71

- 3) $t_m = t_b \rightarrow$ podnik se může lokalizovat kdekoliv mezi místy nákupu a odbytu, celkové dopravní náklady budou vždy stejné.

Nejméně pravděpodobná je třetí situace. Podnik musí dále do dopravních nákladů zahrnout vliv objemu přepravovaného zboží, způsobu dopravy, povahy přepravovaného zboží a výrobní techniky.

2.3. Faktory lokalizace – vstupní (výrobní), výstupní (prodejní)

Jak už bylo řečeno, jak vstupy, tak výstupy ovlivňují dopravní náklady. Proto se firma může rozhodovat o své lokalizaci buď na základě výrobních, nebo prodejních faktorů (záleží také jak náročný je výrobní proces na půdu, kapitál, suroviny, pracovní sílu apod.). „Mezi výrobní faktory řadíme dostupnost a náklady na zajištění hlavních prvků pracovní síly, provozních aktiv, jako je půda, budovy a stroje, materiál (suroviny, pomocný materiál, stroje), a dispoziční faktory, jako je management a správa.“²⁷ Pracovní síla je velmi prostorově diferenciovaná, její hustota a kvalita vyplývá ze sociálních odlišností regionů, míry porodnosti, dostupnosti kvalitního vzdělání, kulturních vazeb a také z existence hospodářsky upadajících odvětví v regionu. Investora nejvíce zajímá dostupnost kvalifikované a vzdělané pracovní síly, nebo možnosti její rekvalifikace. Dále sleduje míru fluktuace na trhu práce, která vypovídá o kvalitě pracovní síly, neméně důležité je také porovnání nákladů na práci profesních skupin. Diferenciace také souvisí s relativně malou mobilitou pracovní síly. Především meziregionální mobilita je značně omezená vlivem sociálních a kulturních vazeb. Ochota stěhovat se nebo dojíždět do jiného regionu závisí také na věku, vzdělání a rodinném stavu. Více mobilní budou lidé mladí, bez rodinných vazeb a s vyšším vzděláním. Koncentrace kapitálu záleží na jeho druhu, ale především se lokalizuje do urbanizovaných částí a průmyslových oblastí. Kapitál se též bude lokalizovat do míst s investičními pobídkami formou veřejné podpory. Investor zohledňuje i možnosti finanční participace města, regionu na svém podnikatelském záměru, nabídku průmyslových zón, volných ploch, blízkost vědeckého výzkumu apod.

Na druhé straně se firma může zaměřit na výstupní (prodejní) faktory. „Prodejní faktory se týkají sektoru trhu a patří sem například možnosti regionální distribuce zboží, regionálně odlišné ceny apod.“²⁸ Podnik více orientovaný na trh bude brát v potaz faktor blízkosti

²⁷ Skokan (2004), str. 15

²⁸ Tamtéž

trhu (z hlediska největší koncentrace poptávky), blízkost zákazníka a jeho specifických potřeb (přání, potřeby a ochota zákazníků utrácet se může lišit v každém regionu). Důležité jsou také vazby na dodavatele a kooperující firmy; silné vazby a možnost specializace výrazně snižují celkové náklady na výrobu. Dále je výhodou existence podpůrných služeb (výzkum, věda apod.).

2.4. Faktory lokalizace – aglomerační úspory, infrastruktura

Autorem pojmu aglomerační úspory je Alfred Weber. Tyto úspory existují ve formě externích úspor, které definuje Blažek (2002, str. 59) jako: *„úspory získané díky existenci jiných subjektů nebo veřejnou dostupností některých zdrojů. Vnější úspory mohou být finanční povahy, například úspory vzniklé na základě expanze ostatních firem, což může vést ke snížení jednotkových cen vstupů. Jiným příkladem vnějších úspor je například kvalitní veřejný vzdělávací systém, připravující budoucí pracovníky pro soukromé firmy.“* Aglomerační úspory tedy představují jakési výhody (díky blízkosti ostatních firem, difúzi inovací²⁹ apod.), které podnik získá, lokalizuje - li se do daného území, a které v konečném důsledku snižují celkové náklady. Blažek (2002, str. 60) dále dělí aglomerační úspory takto:

- 1) Lokalizační úspory – vznikají na základě blízkosti firem stejného odvětví (vzájemná spolupráce firem, rozsáhlé odběratelsko-dodavatelské vztahy, pokles transakčních nákladů díky vzájemné blízkosti).
- 2) Urbanizační úspory – efekty dosažené bez ohledu na sektorovou příslušnost (např. blízkost poptávky, nižší dopravní náklady, dostupnost výrobních služeb, velikost trhu práce).

Pod infrastrukturou si můžeme představit řadu ještě nejmenovaných lokalizačních faktorů jako je infrastruktura institucionální, vzdělávací, technická i podnikatelská. Moderní lokalizační faktory zahrnují nespočet různorodých faktorů, které se snaží investoři optimálně kombinovat. Nesmíme opomenout faktory, které jsou důležité pro zahraniční investory, jako je daňové zatížení, politická situace země, legislativa, investiční pobídky, úrokové míry apod.

²⁹ Difúze inovace je pronikání různých typů inovací z místa jejich vzniku do jejich okolí. Teorie difúze inovace zkoumá přenosové kanály, kterými se inovace šíří. Průběh šíření inovace je ovlivňován několika faktory např. existencí velkých měst tvořících jádra regionů, kvalitní transformací pracovních zdrojů, strukturou průmyslové výroby apod.

3. Prostorová analýza

Řada informací, se kterými přicházíme do styku, má nějaký prostorový charakter. Proto postupem času (hlavně díky matematizaci a rozvoji informačních technologií) začaly vznikat techniky, které měly za cíl analyzovat území na základě prostorových dat a jejich vzájemných vztahů. Tyto analýzy jsou spojeny s řadou oborů (geografií, ekonomikou, urbanismem apod.), mezi nimiž nejvýznamnější místo zaujímá statistika. Prostorová analýza má řadu cílů, které se liší podle oblasti aplikací. Přesto můžeme definovat nejhlavnější z nich: popis objektů v prostoru a vztahů mezi nimi (popis jejich uspořádání, zda existují nějaké faktory, které vedly k jejich současnému uskupení), zlepšení schopnosti předpovídat události, které budou mít vliv na uspořádání prostoru, systematický průzkum procesů, které vedly k danému stavu, optimalizace uspořádání sledovaných jevů aj. Analýza je závislá na datech, proto je velmi důležitý jejich výběr, správnost, vypovídající hodnota, jejich zpracování a následná interpretace. K rozvoji prostorové analýzy přispěli i výše zmiňovaní autoři, nejvíce pak prostorovou analýzu zviditelnil Walter Isard, který dával důraz na matematické operace.

3.1. Lokalizační kvocient

Hojně používaný ukazatel prostorového uspořádání je lokalizační kvocient (také lokalizační koeficient). „*Lokalizační koeficient vyjadřuje velikost zastoupení určité činnosti v regionu ve vztahu k zastoupení této činnosti v rámci celé národní ekonomiky*“³⁰ Tento koeficient můžeme ukázat na příkladu počtu zaměstnaných v regionu v daném odvětví ve vztahu k počtu zaměstnaných v daném odvětví v celém státě (lze dosadit i jiné ukazatele – zastoupení průmyslu, zemědělství, celkové příjmy apod.). Lokalizační kvocient se pak vypočítá dle následujícího vztahu:

$$Lq = \frac{\frac{e_i}{E_i}}{\frac{e}{E}}$$

Kde: ³¹

e_i	zaměstnanost v „i-tém odvětví v regionu
e	celková zaměstnanost v regionu
E_i	zaměstnanost v „i-tém“ odvětví ve státě
E	celková zaměstnanost ve státě

³⁰ Matoušková (2000), str. 103

³¹ Skokan (2004), str. 118

Interpretace výsledku lokalizačního kvocientu:

$L_q = 1$ počet zaměstnaných v regionu (v daném odvětví) je na celostátní úrovni.

$L_q < 1$ počet zaměstnaných v regionu (v daném odvětví) je nižší než průměr ve státě.

$L_q > 1$ počet zaměstnaných v regionu (v daném odvětví) je vyšší než průměr ve státě.

Pokud použijeme v čitateli průmyslové odvětví a ve jmenovateli počet obyvatel, jedná se o index lokalizace.

3.2. Koeficient lokalizace

Při výpočtu dalšího prostorového ukazatele, koeficientu lokalizace, vyjdeme z údajů z lokalizačního kvocientu. Nejprve vypočteme dílčí hodnoty, kterými jsou: procentní podíl zaměstnanosti v daném odvětví v regionu k celkovému počtu zaměstnaných v regionu (a), a dále procentní podíl zaměstnanosti v daném odvětví ve státě vzhledem k celkové zaměstnanosti ve státě (b). Součtem všem kladných rozdílů ($a - b$) a jeho vydělením stem dostaneme koeficient lokalizace.

$$KL_i = \frac{\sum \text{kladných } (a-b)}{100}$$

Kde: $a = \frac{e_i}{e} \cdot 100$ $b = \frac{E_i}{E} \cdot 100$

Interpretace výsledků koeficientu lokalizace:

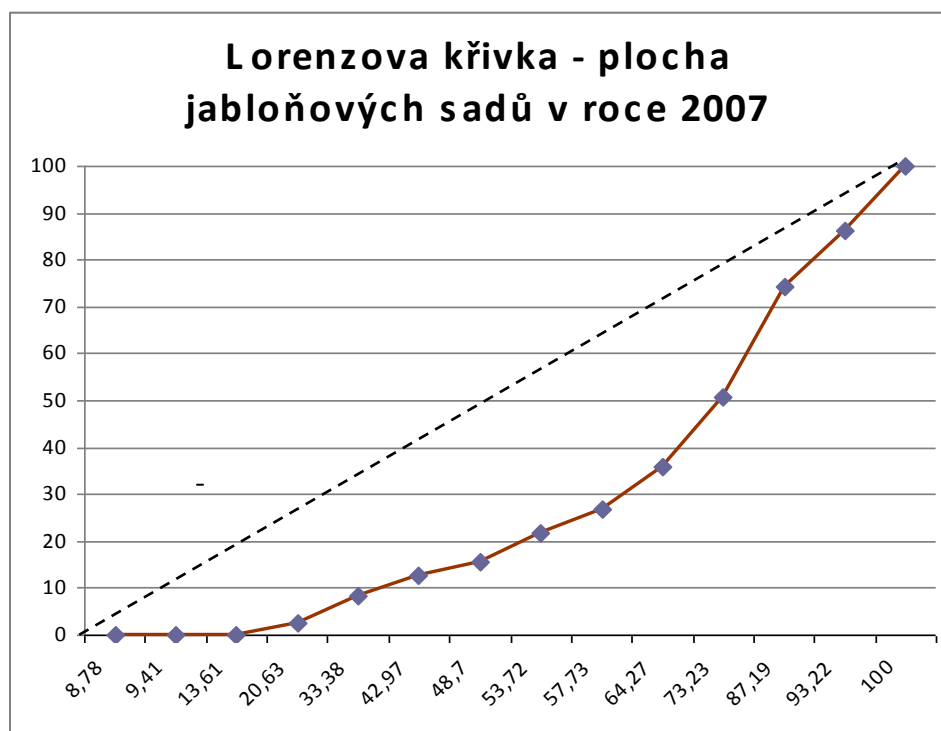
Koeficient nabývá hodnot v intervalu $< 0, 1 >$. Pokud zkoumáme např. lokalizaci nějakého odvětví do daných regionů, pak čím více se výsledek přibližuje číslu jedna, tím vyšší je koncentrace daného odvětví do jednoho z regionů. A naopak pokud KL_i je rovno nule, pak je sledované odvětví vzhledem k počtu obyvatel rovnoměrně zastoupeno ve všech daných regionech.

3.3. Křivka lokalizace (Lorenzova křivka)

Křivka lokalizace je grafickým znázorněním míry koncentrace vybraného jevu na území. Na grafu č. 1 jsme pomocí Lorenzovy křivky vyjádřili nerovnoměrné rozdělení ploch jabloňových sadů v rámci 14 krajů ČR. Lorenzova křivka je pod úhlopříčkou čtverce, což znamená, že plocha jabloňových sadů není v rámci České republiky rovnoměrně

rozložena. Úhlopříčka by znamenala dokonalé rozložení jevů ve všech regionech (tzv. ideální Lorenzova křivka). Křivku vypočítáme pomocí kumulovaných procent rozlohy vynášených na osu x, a kumulovaných procent jevu vynášených na osu y. Výchozí data pro sestrojení Lorenzovy křivky jsou součástí přílohy č. II.³²

Graf 1: Lorenzova křivka

Zdroj: Vlastní výpočet v Excelu

³² Spolu s Lorenzovou křivkou se používá Giniho koeficient, který je číselnou charakteristikou diversifikace. Koeficient vyjadřuje poměr plochy mezi skutečnou Lorenzovou křivkou a diagonálou spolu s celkovou plochou pod diagonálou (v jednotkovém čtverci). Giniho koeficient se často používá k měření rovnoměrného rozdělení bohatství a důchodů ve společnosti. Koeficient nabývá hodnot $< 0, 1 >$. Výsledek 0 znamená absolutně rovnostářskou společnost, naopak hodnota 1 poukazuje na absolutní nerovnost v rozdělení bohatství.

3.4. Koeficient specializace

„Koeficient specializace vyjadřuje, v jaké míře se odvětvová struktura regionu odlišuje od odvětvové struktury souhrnného systému, kterým je obvykle národní ekonomika.“³³

$$K_{SP} = \sum |S_{ir} - S_{in}|$$

Kde:³⁴

K_{SP}koeficient specializace udává, jak se liší odvětvová struktura regionu od odvětvové struktury souhrnného systému (obvykle od národní ekonomiky).

S_{ir}podíl odvětví (odvětvových skupin) na celkové ekonomické činnosti/produkci (průmyslové činnosti, nebo z jinak definovaného souhrnného sektoru).

S_{in}podíl odvětví na specifikované činnosti v rozsahu celé ekonomiky (nebo nadregionálního celku).

Pomocí koeficientu specializace chceme zjistit, jak se regionální struktura ekonomiky liší od té národní. Koeficient nabývá hodnot 0 až 100, čím vyšší číslo nám vyjde, tím více se region odlišuje od nadregionálního „standardu“, tedy více se specializuje na jiná odvětví. Pokud nám vyjde např. číslo 90, znamená to, že regionální odvětvová struktura se velmi liší od té národní (při výsledku blížícím se hodnotě 100 se zaměstnanost, nebo jiná proměnná, soustředí v jediném odvětví). Naopak pokud vyjde koeficient specializace nula, je odvětvová struktura regionu stejná jako odvětvová struktura národní.

³³ Matoušková (2000), str. 18

³⁴ Matoušková (2000), str. 19

4. Lokalizace ekonomických subjektů v Euroregionu Labe

Praktická část je zaměřena na definování významu euroregionů, představení Euroregionu Labe, jeho socioekonomické situace a na charakteristiku zde sídlících firem. Poslední část se zabývá analýzou dotazníkového šetření, jehož cílem bylo zjistit, zda existují obecné lokalizační faktory, které vedly firmy k tomu, aby umístily své sídlo právě do tohoto euroregionu.

4.1. Význam euroregionů

„Pojem euroregion, evropský region, označuje regionální formy spolupráce, zpravidla přes hranice evropských zemí. Euroregiony začaly v oblasti hospodářské spolupráce, dnes ale mají také za cíl, sblížovat země Evropy ve společenském a kulturním životě. Euroregiony nemají nějakou jednotnou „oficiální“ (úřední), nebo „centrální“ (státní, mezistátní) definici, tento název používají společenství, spolky jak ve vyspělých regionech Evropy, tak programy na rozvoj jejich méně vyvinutých oblastí.“³⁵ První euroregiony začaly v Evropě vznikat již v 50. letech 20. století. Jedná se o sdružení obcí, měst, státních orgánů, ale i právnických osob v příhraničních oblastech dvou nebo více států. Vzhledem k tomu, že tyto oblasti patří většinou k nejméně rozvinutým územím státu, jsou zde velké příležitosti pro jejich rozvoj. Sousedící regiony dvou (nebo více) států jsou si blízké svými přírodními podmínkami, kulturou, historickými souvislostmi (mnohdy se vyvíjely zcela odlišně než oblasti uvnitř státu) apod. Často tedy řeší stejné regionální problémy. Euroregiony vznikají právě za účelem odstranění meziregionálních disparit v příhraničních oblastech, jejich snahou je zvýšit intenzitu vzájemné spolupráce, výměny zkušeností, konzultantské činnosti a vyrovnat rozdílný ekonomický potenciál těchto oblastí. Vzájemná spolupráce zasahuje do všech oblastí společenského života (zejména do otázek životního prostředí, dopravní infrastruktury, územního plánování, kultury, rozvoje cestovního ruchu, správy souvisle urbanizovaných oblastí a rozvoje zaostávajícího území).

Aktivita euroregionů jsou podporovány z fondů Evropské unie, která se snaží vytvořit „Evropu bez hranic“, což znamená, že státní hranice by neměly být překážkou k integraci evropského území. Nevýhody plynoucí z příhraniční pozice regionů pomáhala (v programovém období EU 2000-2006) řešit Iniciativa Společenství zvaná

³⁵ Regionální Informační Servis (2005-2008).

INTERREG III. Tato iniciativa měla tři části týkající se: přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce.

V programovém období EU 2007-2013 vznikl nový cíl politiky hospodářské a sociální soudržnosti (HSS)³⁶ s názvem *Evropská územní spolupráce*. Tento cíl je realizován prostřednictvím přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce a dvou síťových programů; ESPON 2013 a INTERACT II. Operační programy (OP) přeshraniční spolupráce vznikají na úrovni NUTS III³⁷ mezi sousedícími regiony členských států (v ČR je celkem pět OP přeshraniční spolupráce s Polskem, Saskem, Rakouskem, Bavorskem a Slovenskem). Pro OP nadnárodní spolupráce vzniklo několik zón, ČR patří např. spolu Rakouskem, Slovenskem, Maďarskem a Slovinskem do zóny Střední Evropa. OP meziregionální spolupráce a síťové programy jsou společné pro všechny členské země EU. Síťové programy ESPON 2013 a INTERACT II nahradily v novém programovém období EU 2007-2013 iniciativu INTERREG III. Jedním z cílů Evropské ústavy je územní soudržnost, proto program ESPON 2013 „*slouží k získávání a aktualizování informací o rozvoji regionů, o dopadech realizace politik EU na regiony, poskytuje technickou, metodickou a analytickou podporu procesu územního plánování, zpřístupňování databází a indikátorů územního rozvoje.*“³⁸ Program INTERACT II „*se zaměřuje na šíření znalostí, zkušeností a dalších výstupů programů přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce. Program poskytuje i prostor pro diskuzi o strategiích příhraničního a nadnárodního regionálního rozvoje a zajištění přenosu inovací.*“³⁹ Prioritou tohoto programu je především rozvoj a dodání služeb a technická asistence.

Euroregiony jsou nejkomplexnější formou evropské mezinárodní spolupráce založené na dobrovolném sdružení subjektů, které chtějí společně překonávat hranice států, rozvíjet své společné zájmy např. pořádáním společných sportovních nebo kulturních akcí, vést společnou politiku v oblasti územního plánování, životního prostředí a v hospodářské sféře. Význam euroregionů spolu s celkovou snahou o evropskou integraci roste.

³⁶ Politiku hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie můžeme též označit jako regionální politiku EU, která se snaží o snižování regionálních disparit, harmonický rozvoj ekonomických činností a zlepšování ŽP.

³⁷ NUTS III je územní celek vytvořený pro potřeby statistického úřadu Evropské unie. Statistiky slouží především k porovnání ekonomických ukazatelů členských zemí EU. Podle velikosti statistického souboru rozeznáváme NUTS 0-5. Jednotku NUTS III v ČR představují kraje.

³⁸ Fondy Evropské unie (2010).

³⁹ Tamtéž

4.2. Euroregion Labe

Podél celých hranic České republiky existuje celkem 13 euroregionů⁴⁰, k jejichž rozvoji došlo zejména po roce 1989. Na severozápadě Čech se nachází Euroregion Labe, který byl založen jako dobrovolné zájmové přeshraniční společenství dne 24. června 1992. Tento euroregion vznikl jako snaha o znovunavázání vzájemné spolupráce a přeshraničního rozvoje mezi severozápadními Čechami a německým Saskem. Euroregion tvoří města, obce a okresy organizované v regionálních sdruženích. Na české straně je to sdružení obcí Euroregion Labe, na saské straně pak existuje Kommunalgemeinschaft Euroregion Oberes Elbtal/Osterzgebirge (Komunální společenství Euroregion Horní Polabí/východní Krušnohoří). Euroregion sousedí na západě s Euroregionem Krušnohoří a na východě s Euroregionem Nisa. Na české straně je tvořen částí Ústeckého kraje, konkrétně jsou to města a obce v okresech Litoměřice, Teplice, Děčín (pouze část tohoto okresu) a Ústí nad Labem, na saské straně okresy Saské Švýcarsko, Weißeritzkreis a zemským hlavním městem Drážďany, které představuje největší aglomerační centrum. Spojujícím elementem pro oba regiony je řeka Labe (v Německu zvaná Elbe).

Obrázek 4: Mapa Euroregionu Labe

Zdroj: Euroregion Elbe/Labe (2008a)

⁴⁰ Cetkovský (2005), str. 8

Archeologické nálezy potvrzují první kontakty mezi Čechami a Saskem už od neolitu⁴¹. Sídlo euroregionu se nachází v německém městě Pirna a jeho sekretariát sídlí v Ústí nad Labem.

4.2.1. Cíle a úkoly Euroregionu Labe

Zakládající konference Euroregionu Labe přijala dne 24. června 1992 Rámcovou dohodu, která stanovuje jeho právní formu, sídlo, členství, práva a povinnosti členů, správní orgány a také své cíle. Mezi hlavní cíle patří:⁴²

- 1) Podpora spolupráce a rozvoje v těchto oblastech:
 - regionální plánování, životní prostředí, podpora hospodářství a cestovního ruchu, výstavba infrastruktury, ochrana před živelnými pohromami a záchranářství, doprava, kultura, vzdělávání, sport, setkávání, zdravotnictví, sociální péče.
- 2) Podpora jednotlivých záměrů měst a obcí, které odpovídají rozvojovým cílům regionu.
- 3) Podpora všech snah a opatření na komunální úrovni vedoucí k integraci České republiky do Evropské unie (již splněno).
- 4) Podporovat všechny snahy a opatření na komunální úrovni.
- 5) Zastupovat regionální zájmy na příslušných úradech, jakož i podporovat aktivity v rámci závazných mezinárodních smluv o regionální přeshraniční kooperaci.

4.2.2. Organizace Euroregionu Labe

Mezi správní orgány Euroregionu Labe patří rada, prezidium a sekretariát. Rada představuje nejvyšší orgán euroregionu, který má na starost konzultační a koordinační činnost v řešení otázek přeshraniční spolupráce. Rada je tvořena 15 členy z německé části a 15 členy z české části euroregionu. Schází se minimálně jednou ročně na veřejném zasedání. Prezidium reprezentuje Euroregion Labe, je tvořeno dvěma prezidenty, dvěma zástupci a dvěma dalšími členy komunálních svazů. Sekretariát, se sídlem v Ústí nad Labem, tvoří dva jednatelé jmenovaní komunálními svazy. Hlavním úkolem sekretariátu je práce s veřejností, koordinace pracovních skupin, zpracování dotačních programů a konzultace s potenciálními nositeli projektů. Již v roce 1992 byly založeny odborné pracovní skupiny, jejichž cílem je dávat doporučení orgánům Euroregionu

⁴¹ Též mladší doba kamenná, ve střední Evropě se jedná o období 8.-5. století před naším letopočtem.

⁴² Euroregion Elbe/Labe (2008b).

Elbe/Labe (EEL), vzájemně konzultovat návrhy řešení problémů a vyměňovat si informace o dotačních programech. Celkem šest skupin je složeno z odborníků v problematice hospodářství/cestovního ruchu, životního prostředí, dopravy, územního rozvoje, ochrany před živelnými katastrofami a kultury/vzdělávání/sportu/sociální. Na zasedání skupin, které se koná dvakrát do roka, jsou představeny jednotlivé projekty a odborně zhodnocena jejich kvalita.

4.2.3. Socioekonomická situace Euroregionu Labe

Jak již bylo řečeno výše, Euroregion Labe leží na české straně v Ústeckém kraji. Tvoří ho okresy Děčín (pouze část tohoto okresu), Teplice, Ústí nad Labem a Litoměřice. Na saské straně jsou to okresy Saské Švýcarsko, Weißeritzkreis a zemské hlavní město Drážďany. S cílem popsat prostorové zobrazení fyzicko-geografické situace, strukturu hospodářství, demografickou situaci a jiné socioekonomické ukazatele v Euroregionu Labe, vznikla v roce 2005 publikace s názvem *Atlas Euroregionu ELBE/LABE*. Práce je výsledkem spolupráce studentů a pracovníků Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a Technické univerzity v Drážďanech. Má sloužit především ke vzájemnému přeshraničnímu poznávání. Podává informace zejména o území, ekonomice, přírodě, lidech a hospodaření v Euroregionu Labe. Z dat uvedených v tomto atlasu se bude vycházet pro potřeby sestavení následující tabulky č. 2, která slouží k porovnání základních ukazatelů německé a české části Euroregionu Labe. Všechna data (pokud není uvedeno jinak) se vztahují k roku 2005.

Tabulka 2: Základní ukazatele Euroregionu Labe

	Česká část	Německá část	Celkem
Rozloha v km ²	2 815	1 982	4 797
Počet obyvatel (v tis.)	493,4	749,7	1 243,1
Hustota zalidnění (obyv./ km ²)	233	378	259
Saldo celkového pohybu obyvatelstva (+ přírůstek, - úbytek)	+ 4610	+ 648	+ 5258
Počet členských obcí (k 1. 1. 2010)	92	44	136
Počet ekonomických subjektů	86 772	27 334	114 106
Průměrná obytná plocha na 1 byt (m ²)	45,49	67,2	56,35
Délka společných hranic (km)	121		

Zdroj: vlastní zpracování, data Jeřábek (2005)

Pro potřeby statistického porovnání spolupráce mezi sousedícími státy vznikla v roce 2007 Databáze přeshraniční spolupráce⁴³, která je společným produktem statistiků z České republiky, Polska a Německa. Uživatel si zde může ve čtyřech jazykových mutacích vyhledat základní data o ekonomice, zaměstnanosti, kultuře, vzdělávání a jiných socioekonomických ukazatelích ve zvolených statistických jednotkách (např. na úrovni NUTS 0-3). Bohužel zde nejsou uvedena statistická data nutná pro sestavení ukazatelů prostorové analýzy, které byly představeny v teoretické části. Např. pro sestavení lokalizačního kvocientu (ukazujícího zastoupení určité činnosti v regionu ve vztahu k zastoupení této činnosti v rámci celé národní ekonomiky) by bylo potřeba znát počet zaměstnaných v daném odvětví v celém ELL. Problémem při sestavování ukazatelů prostorové analýzy je neexistence databáze statistických dat, která by souhrnně obsahovala data z německé i české části euroregionu. Proto je možné pouze obecně charakterizovat odvětvovou strukturu Euroregionu Labe.

Euroregion Labe je převážně hornatá oblast tvořená čtyřmi přírodními územními celky: Českou tabulí, Saskými pahorkatinami, Krkonošsko-jesenickou subprovincií a Krušnohorskou subprovincií. Více než polovinu rozlohy euroregionu tvoří chráněná krajinná území (např. Národní park Česko-saské Švýcarsko). Hlavním tokem je řeka Labe, která se využívá především k lodní dopravě. Dalšími významnými řekami jsou: Bílina, Ohře, Ploučnice a na německé straně Weißeritz a Müglitz. Vzhledem k ne příliš vhodným přírodním podmínkám zde není nijak zvlášť zastoupeno zemědělství (větší výskyt zemědělské produkce je pouze v oblasti Litoměřicka). Euroregion Labe řadíme spíše k průmyslovým oblastem. Strojírenský průmysl nalezneme nejvíce v Lovosicích (TRCZ s. r. o.), Trmicích (Metal Ústí nad Labem a. s.), Drážďanech (VEM – Gruppe Dresden) a Varnsdorfu (TOS Varnsdorf a. s.). Chemický průmysl zastupují firmy Lovochemie a. s., Glanzstoff-Bohemia s. r. o. v Lovosicích a Spolek pro chemickou a hutní výrobu a. s. v Ústí nad Labem. Třetím nejvíce zastoupeným odvětvím průmyslu je potravinářství lokalizované především do Ústí nad Labem (STZ a. s.) a do Roudnice nad Labem (Procházka spol. s. r. o.). V německé části se nacházejí tři centra těžkého průmyslu. V oblasti Königstainu je výrazně zastoupeno hornictví, ve Freitalu a Heidenau se lokalizuje hutnictví.

⁴³ Více na: www.crossborderdatabase.de.

Celkový počet obyvatel v EEL přesahuje 1,2 mil., především v saské části dochází k poklesu indexu růstu obyvatelstva, česká strana zaznamenává stagnaci. Celý region se v porovnání s ostatními částmi republiky vyznačuje relativně vysokou mírou nezaměstnanosti (v saské části nejsou výjimkou hodnoty nezaměstnanosti překračující 19 %). Při tvorbě *Atlasu Euroregionu ELBE/LABE* bylo v roce 2003 provedeno empirické šetření na znalost pojmu euroregion. Více než deset let po jeho vzniku nebyl tento pojem veřejnosti příliš známý. Na české straně pouze 49 % respondentů znalo tento pojem, na německé tomu odpovídalo 64 %.

4.3. Vybrané ekonomické subjekty se sídlem v Euroregionu Labe

V této kapitole bude představeno několik vybraných firem, které jsou charakterem své výroby, počtem svých zaměstnanců a svou velikostí významné pro Euroregion Labe. Jedná se o firmy s počtem zaměstnanců okolo jednoho tisíce podnikající v typických odvětvích pro daný region.

4.3.1. Potravinářský průmysl – STZ s. r. o.

Největšího výrobce olejů v České republice Setuzu (Severočeské tukové závody) v rámci jejího restrukturalizačního procesu převzala investiční skupina Via Chem Group, která je majitelem firmy STZ a. s. Akciová společnost STZ, se sídlem v Ústí nad Labem, má na potravinářském trhu nahradit pojem Setuza. STZ je nyní předním zpracovatelem olejnatých semen v ČR, který se soustředí především na výrobu. Odbyt, doprava, logistika a ostatní obslužné činnosti jsou vyčleněny jiným specializovaným firmám.⁴⁴ Např. prodej vyrobeného zboží zajišťuje firma Oleofin, která též patří pod Via Chem Group.

STZ se nejvíce zaměřuje na výrobu rostlinných jedlých olejů, ale také produkuje geochemické výrobky, které slouží pro další zpracování (ekologické pohonné hmoty, maziva). Výrobu v chemické oblasti převzaly dvě nové společnosti Oleochem (výroba především mastných kyselin) a Spolpharma (kosmetika, dentální hygiena). Aby si firma udržela postavení na trhu, podniká řadu investičních akcí. V roce 2002⁴⁵ uskutečnila půlmiliardovou investici do nových technologií na zpracování olejnatých semen v Ústí

⁴⁴ Jde o druh dělby práce, kdy určité činnosti ve firmě jsou na základě smlouvy přenechány třetí straně, která se na danou oblast specializuje. Pro toto vyčleňování činností se používá anglický termín outsourcing. Cílem je zaměřit se pouze na svou hlavní činnost, snížení nákladů a zvýšení konkurenceschopnosti.

⁴⁵ Severočeské tukové závody (2009).

nad Labem. Význam firmy dokládá i investiční pobídka nabídnutá v roce 2001 Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR. Pobídka se uskutečnila formou slevy na dani z příjmu. Další investice do výroby uskutečnila STZ v Olomouci, avšak vzhledem k velkým nákladům na dopravu, byla přesunuta zpět do Ústí nad Labem.

Kvalitní práci a šetrnost k životnímu prostředí dokazují certifikáty kvality ISO 9001 a ISO 14001.⁴⁶ Politika ochrany životního prostředí by měla být součástí každé společnosti, která se chce integrovat do struktur Evropské Unie. U firmy STZ tato politika představuje ochranu ovzduší (redukce produkce emisí), ochranu vod (vlastní ekologická čistírna odpadních vod), nakládání s nebezpečnými odpadními látkami, prevence vzniku závažných havárií a nakládání s odpady (90 % odpadů je kompostováno, se zbytkem je nakládáno v souladu se zákonnými požadavky).

Ve firmě s více než stopadesátiletou historií můžeme jen stěží odhadovat její tehdejší lokalizační faktory. Výběr regionu souvisel s místem bydlení tehdejší zakladatelské rodiny a s náklonností místní politické situace.

4.3.2. Strojírenský průmysl – TRCZ s. r. o.

TRCZ s. r. o. je dceřinou společností japonské firmy Tokai Rika Co. Ltd., která se specializuje na výrobu automobilových dílů. Tokai Group působí ve třinácti zemích světa a stala se tak jedním z předních výrobců automobilových komponentů. TRCZ je v České republice od roku 2002, kdy začala s výstavbou továrny na zelené louce v Lovosicích. Hlavními odběrateli jejích výrobků jsou především evropští výrobci automobilů (Toyota, Hyundai, Ford, Volvo). Podnik vyrábí zejména komponenty sloužící k zajištění bezpečnosti v automobilech (bezpečnostní pásy, ovladače, spínače, elektronika apod.).

Cílem vlastní firemní kultury, která je založená hlavně na japonských principech řízení, je především kvalitní management, což zahrnuje snižování nákladů a zvyšování kvality. Dále uplatňují metodu 3 GEN⁴⁷ – důraz na konkrétní místo výroby, aktuální výrobek a na konečný výsledek. V neposlední řadě je kladen důraz na rozvoj individuálních dovedností, respektování etnických principů a budování důvěry mezi společnostmi

⁴⁶ ISO certifikace je systém mezinárodních norem zajišťujících ověření fungování daného systému řízení. ISO 9001 je norma managementu kvality, základními požadavky je neustálé zlepšování spokojenosti zákazníka. ISO 14001 je norma týkající se environmentálního managementu (politika životního prostředí).

⁴⁷ Tokai Rika CZ (2009).

a zaměstnanci. Posláním skupiny Tokai Rika Group je uspokojit potřeby zákazníka, podporovat kreativitu a ducha svých zaměstnanců a pracovat v harmonii s přírodou. Firma svou velikostí (základní kapitál 990 mil. Kč, počet zaměstnanců 900, roční obrat 3 200 mil. Kč)⁴⁸ představuje významný ekonomický subjekt v regionu. Snahou je zejména harmonické soužití s lidmi, přírodou a místní komunitou. Finanční a materiální pomoc městu Lovosice při povodních v roce 2002 značí nadstandardní vztahy s regionem. Dále se firma podílí na odborné přípravě vysokoškolských studentů a organizuje pravidelná setkání s veřejností za účelem seznámit občany se svým podnikáním. TRCZ je také majitelem certifikace ISO 14001, která zajišťuje snižování množství odpadů, důslednou recyklaci a šetrný vztah k životnímu prostředí díky preferovaným materiálům a technologiím.

Firma TRCZ v odpovědích na zasláný dotazník uvedla, že pro ni při výstavbě nové továrny ve střední Evropě byla rozhodující kvalifikovaná pracovní síla, nízké výrobní náklady a blízkost západoevropských trhů.

4.3.3. Chemický průmysl – Lovochemie a. s.

Akciová společnost Lovochemie se sídlem v Lovosicích se specializuje na výrobu a prodej dusíkatých a vícesložkových hnojiv v kapalně i tuhé formě, čímž představuje největšího výrobce hnojiv v ČR. Společnost má stoletou historii, postupně se rozšiřovalo portfolio jejích výrobků a činnost nebyla přerušena (až na rok 2002, kdy byl celý areál zasažen ničivou povodní). Ochrana životního prostředí a bezpečnosti práce je zde věnována velká pozornost (firma je také držitelem certifikace ISO 14001).

V minulém roce firma investovala do realizace projektu „Teplo pro město“, který umožní horkovodní vytápění města Lovosice. Odpadové teplo z Lovochemie bude účelněji využíváno k vytápění města a dojde tak ke snížení výrobních nákladů.

Firma Lovochemie byla jedna z těch, které reagovaly na zasláný dotazník. V tomto případě musíme brát ohled na její dlouholetou historii a počet zaměstnanců (kolem 600). Tento výrobní podnik označil za naprosto rozhodující lokalizační faktor kvalifikovanou pracovní sílu, která je vždy na konkurenčním trhu velkou výhodou. Zároveň by však firma ocenila její větší nabídku v rámci regionu. Za další důležitý faktor lokalizace označila dobrou dopravní dostupnost v rámci celé České republiky. Při rozhodování o lokalizaci se více soustředí na existenci důležitých výrobních faktorů (suroviny, pracovní síla, kapitál apod.)

⁴⁸ Tokai Rika CZ (2009).

než na prodejní faktory (blízkost trhu, odběratelů apod.). Odbyt svých výrobků zajišťuje jak na domácím trhu (v rámci celé ČR) tak v zahraničí (obchoduje zejména s Německem). Lovochemie a. s. by ocenila finanční participaci regionu na podnikatelském záměru. Využívá pouze podporu podnikání ze strany evropských fondů v rámci Tematických operačních programů Podnikání a inovace, Životní prostředí a Lidské zdroje a nezaměstnanost. Firma je z pohledu svého výrobního programu (největší český výrobce hnojiv) umístěna ideálně (dopravní dostupnost, voda), proto neuvažuje o přemístění svého sídla. Finančně by to bylo velmi nerentabilní.

4.4. Analýza dotazníkového šetření

Pro potřeby analytického výzkumu byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Tato metoda byla vybrána vzhledem k možnosti jejího zpracování elektronickou formou. Osobní rozhovory by byly z hlediska počtu oslovených firem časově nereálné. Dotazník, který je součástí přílohy č. I, byl respondentům zaslán v dostatečném předstihu v elektronické podobě.

Celkově bylo zasláno 100 dotazníků náhodně⁴⁹ vybraným firmám se sídlem v Euroregionu Labe. Vybíráno bylo z Registru ekonomických subjektů, který zpracovává Český statistický úřad. Data z tohoto registru přebírá server Regionální informační servis, který vytváří přehlednou tabulku firem podle umístění jejich sídla v okrese. Díky této databázi je snadné vyhledat pouze ty firmy, které do Euroregionu Labe opravdu patří.

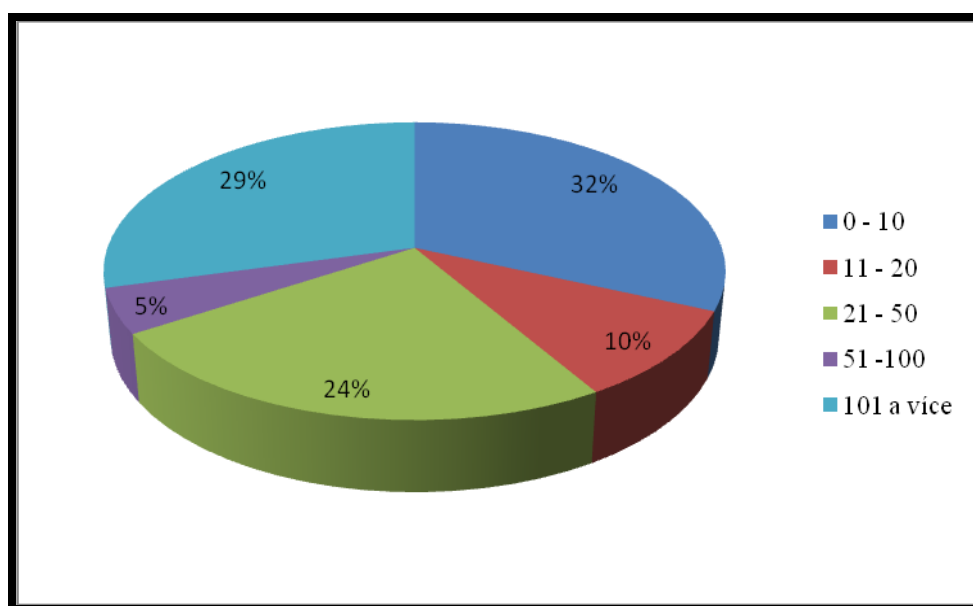
Dotazník byl zaslán ekonomickým subjektům na české i německé straně. Z celkových patnácti oslovených německých firem ani jedna nereagovala na prosbu o vyplnění dotazníku. Proto je nutné v následujícím vyhodnocení dotazníkového šetření brát v potaz, že se jedná o odpovědi pouze ze strany českých firem.

Odesláno bylo 100 dotazníků, z nichž na celkem 41 se podařilo získat odpověď, 15 německých a 36 českých firem vůbec na žádost o vyplnění nereagovalo a 8 subjektů odmítlo odpovědět (z důvodů toho, že se jedná o jejich interní informace, nebo protože historie jejich firmy je natolik dlouhá, že nejsou schopni určit tehdejší faktory lokalizace). Vypovídající schopnost dotazníkového šetření můžeme charakterizovat jako střední.

⁴⁹ Snahou bylo vybrat co nejrozumnější vzorek dotazovaných. Proto byl dotazník zaslán podnikům s menším i větším objemem výroby, s různým počtem zaměstnanců a s odlišnými druhy výroby.

Velikost firmy, přesněji řečeno objem její výroby a počet zaměstnanců, zcela jistě ovlivňuje faktory lokalizace. Podnik s více jak stem zaměstnanců bude více odkázán na množství nabídky pracovní síly v regionu, než podnik s pěti zaměstnanci. Proto je zde zařazen graf, který ukazuje, jak velké firmy nejčastěji reagovaly na zasláný dotazník. Nejvíce odpovídaly podniky do počtu deseti zaměstnanců, tvořily tak přibližně 32 % odpovědí, následovaly firmy s více jak 101 pracovníky a třetí nejpočetnější odpovídajícími byly středně velké firmy o počtu 21-50 zaměstnanců.

Graf 2: Počet zaměstnanců v podniku

Zdroj: Vlastní výpočet v Excelu

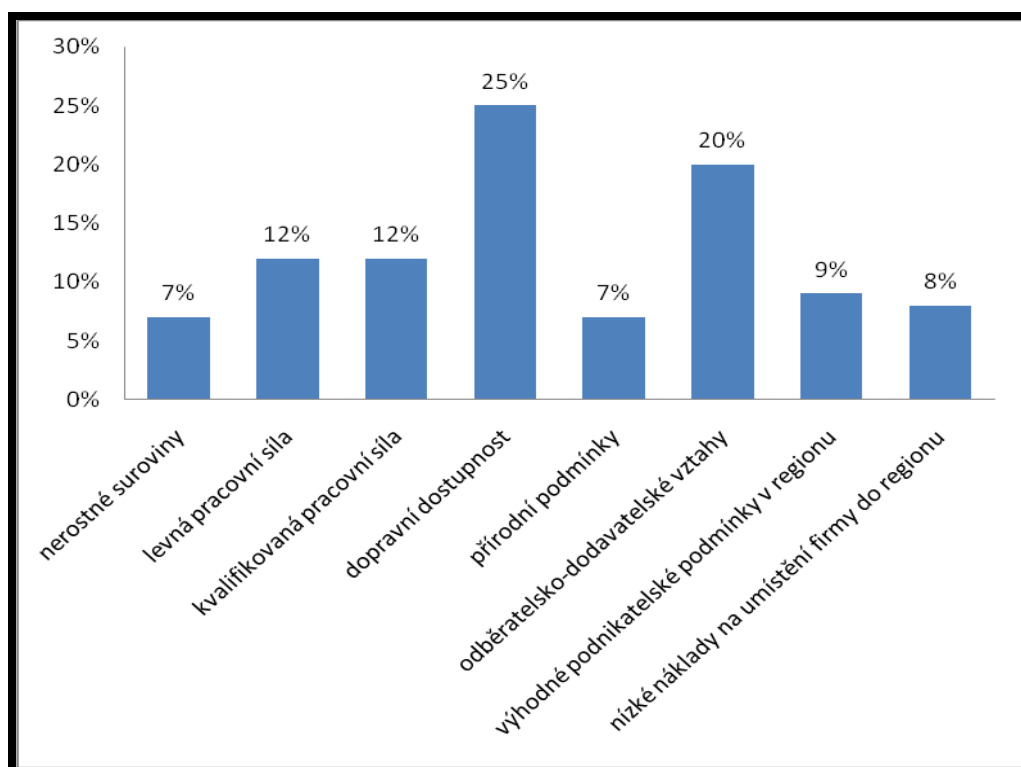
Dále je nutné upozornit na fakt, že více odpovídaly firmy zaměřené na výrobu. 68 % odpovědí přišlo od výrobních firem, zbylých 32 % od obchodních. Proto celkově převažovaly výrobní faktory, kterými jsou především: dostupnost pracovní síly, půdy, budov, strojů, surovin, management a správa. Větší orientaci na prodejní faktory, jako je blízkost trhu, zákazníka, odběratelů, označilo 37 % dotazovaných.

V otázce na hlavní lokalizační faktor, který ovlivňuje umístění sídla firmy do Euroregionu Labe, označilo nejvíce dotázaných odpověď dopravní dostupnost (celkově 25 %). Dobrá dopravní infrastruktura je zcela jistě důležitá jak pro obchodní tak pro výrobní firmy. Zejména když 71 % firem obchoduje se zahraničím, je pro ně nezbytné dobré dopravní napojení na významné evropské komunikace, blízkost letiště (mezinárodní letiště v Drážďanech) apod. Nejčastěji firmy obchodují se zeměmi v rámci Evropské unie –

Německem, Slovenskem, Velkou Británií, ale třeba i Ruskem a Asií. Euroregion Labe je především tranzitní region, nachází se zde hustá síť silnic a železnic. Jako druhý nejhlavnější lokalizační faktor byly označeny odběratelsko-dodavatelské vztahy (20 % odpovědí). Můžeme tak vyvozovat z faktu, že vazby na dodavatele a kooperující firmy umožňují specializaci, a tím výrazně snižují náklady na výrobu. Přítomnost pracovní síly a nízké náklady na její pořízení se svými 12 % zůstaly na třetím místě v žebříčku hlavních lokalizačních faktorů. Kvalita pracovní síly je velmi prostorově diferenciována a vyplývá ze sociálně-ekonomických odlišností jednotlivých regionů (ovlivněna je např. přítomností vysoké školy v regionu, strukturálním postižením oblasti apod.). Devět procent považuje za hlavní lokalizační faktor výhodné podnikatelské podmínky v regionu. Nejméně významnými faktory se zdají být nerostné suroviny, přírodní podmínky a nízké náklady na umístění firmy do regionu.

Význam jednotlivých lokalizačních faktorů a jeho procentuální vyjádření je shrnut do grafu č. 3.

Graf 3: Hlavní lokalizační faktory

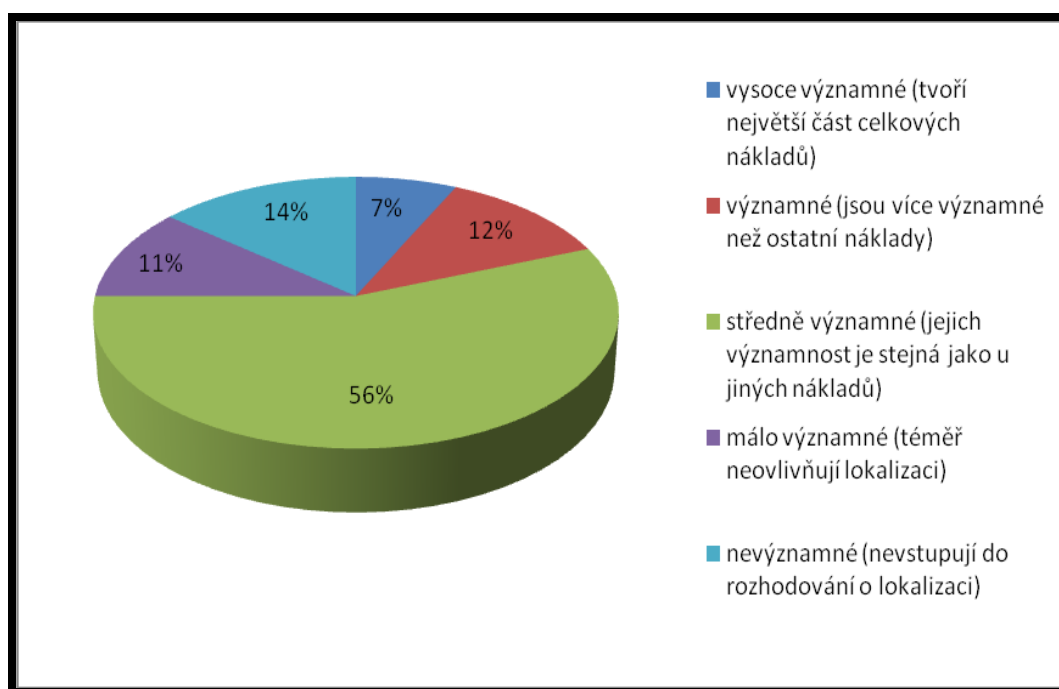

Zdroj: Vlastní výpočet v Excelu

V otázce závislosti na dostupnosti kvalifikované pracovní síly, možná překvapivě 54 % odpovědělo, že na ní nejsou závislí. Firmy většinou pro své zaměstnance samy připravují rekvalifikační kurzy, které jim zaručí přesně vyškolené pracovníky. Tito zaměstnanci mohou být již od začátku svého učení součástí provozu, rychleji tak pochopí svůj úkol, a firma si zajistí, že budou vyškoleni kvalitně. Pouze 12 % označilo dostupnost pracovní síly jako za naprosto rozhodující, pro 19 % představuje středně významný faktor a 15 % není vůbec vázáno na její přítomnost.

Dopravní náklady, kterým první lokalizační teoretikové přiznávali veliký význam, se ukázaly pro současné firmy jako středně významné. To znamená, že jejich významnost nijak nepřevyšuje důležitost ostatních nákladů. Celkem 56 % firem toto potvrdilo. Vlivem globalizace, rozvoje možností způsobů dopravy, celkového urychlení přesunu zboží/výrobků z místa na místo v rámci celého světa, se vzdálenost stává pojmem relativním. Dopravní náklady však vznikají ve všech firmách (buď na straně odbytu, nebo nákupu). Čtrnáct procent je dokonce bere jako naprosto nevýznamné, kdy vůbec nevstupují do rozhodování o lokalizaci. Za vysoce významné (situace, kdy tvoří největší část celkových nákladů) je označilo 7 % podniků. Pro dvanáct procent dotázaných jsou dopravní náklady významnější než ostatní náklady a pro 11 % málo významné (téměř neovlivňují lokalizaci).

Graf 4: Významnost dopravních nákladů

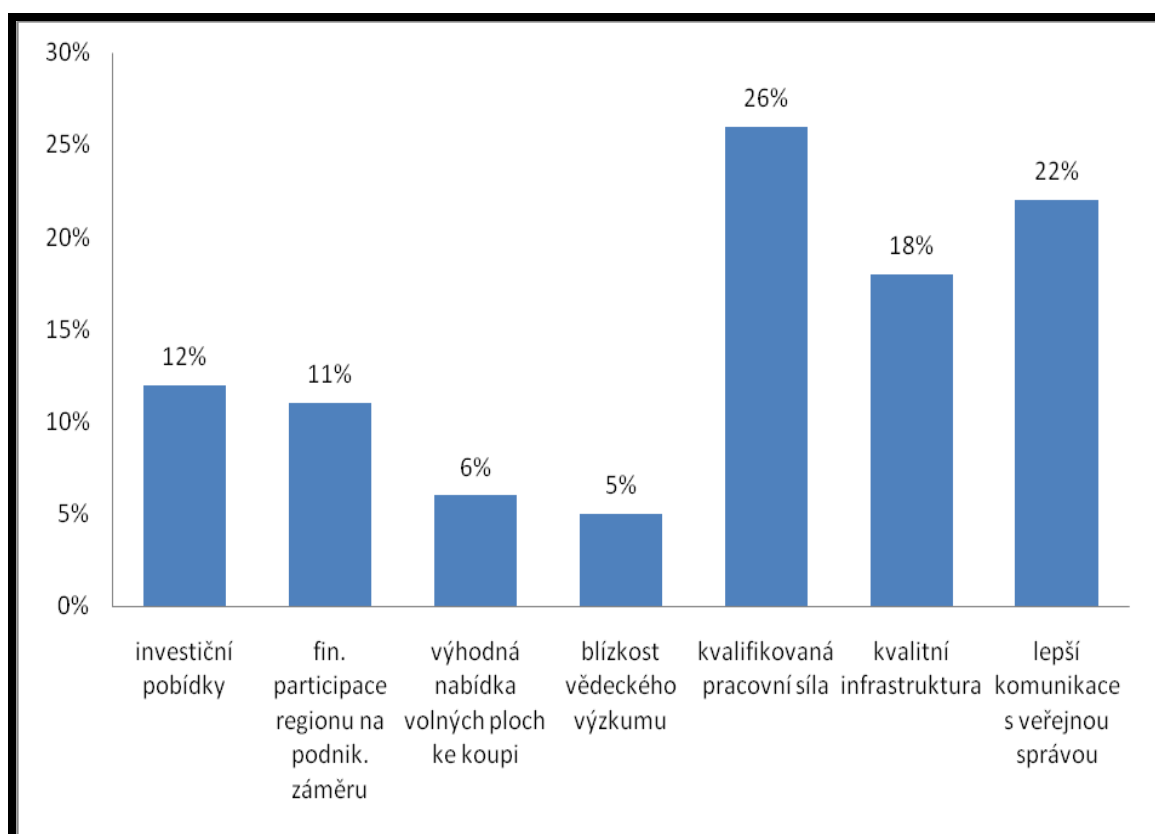

Zdroj: vlastní výpočet v Excelu

Většina firem je závislá na dodavateli a uvítala by větší nabídku dodavatelů v regionu. Dotazované podniky většinou nabízí své výrobky v rámci celé České republiky. Na nejbližší okolí svého sídla se specializují především malé rodinné firmy, jejichž vlastníci mají v tomto místě také své bydliště. Žádná z firem neuvažuje v blízké době o přestěhování svého sídla do jiného regionu. Důvodem pro přemístění by pro ně mohla např. být: chybějící pracovní síla, růst nákladů v ČR, nedostatek vstupní suroviny, ztráta pověsti, expanze do zahraničí, odliv zákazníků nebo změna majitele. Firmy celkově vyjádřily střední spokojenost se socioekonomickou situací svého regionu.

Dotazníkové šetření také zkoumalo, který z uvedených faktorů firmám v regionu chybí, a zároveň by jeho přítomnost uvítaly. Na výběr bylo z těchto možností: investiční pobídky, finanční participace města/regionu na podnikatelském záměru, výhodná nabídka volných ploch ke koupi (pronájmu), blízkost vědeckého výzkumu, kvalifikovaná pracovní síla, kvalitní infrastruktura a lepší komunikace s veřejnou správou.

Graf 5: Chybějící faktory v regionu

Zdroj: Vlastní výpočet v Excelu

Největším nedostatkem se na základě zpracovaných dotazníků stala kvalifikovaná pracovní síla, která chybí celkem šestadvaceti procentům. Skoro čtvrtina firem by uvítala lepší komunikaci s veřejnou správou, která by měla být postavena na principech poskytování aktuálních informací a vzájemné spolupráce. Kvalitní infrastruktura (dopravní, technická, vzdělávací atd.) chybí osmnácti procentům podniků. Za více významné faktory můžeme dále označit investiční pobídky a finanční participaci města/regionu na podnikatelském záměru.

Možnosti získání dotace na přeshraniční projekty jsou celkem tři⁵⁰. Evropská unie poskytuje dotace na přeshraniční spolupráci mezi Českou republikou a Saskem v rámci programu Cíl 3. Uchazeči mohou získat finanční podporu na projekty v oblasti hospodářské a sociální. Nejdříve však musí splnit několik předpokladů (např. na přípravě projektu se podílí z každé země alespoň jeden partner, společně financují projekt, oba společný záměr realizují apod.). Dále existuje Fond malých projektů, kterým jsou finančně podporovány zejména projekty, které prohlubují osobní kontakty, a zajišťují tak vzájemnou výměnu informací. Podporovány jsou výměnné vzdělávací praxe, realizace seminářů, setkání, společných akcí apod. Svobodný stát Sasko podporuje program Regionální činnost, jehož cílem je zintenzivnit komunikaci mezi školami, kulturními institucemi a regionálními komunitami, které nedostanou podporu z Cíle 3.

⁵⁰ Euroregion Elbe/Labe (2008c).

Závěr

Teoretická část byla zaměřena na historický vývoj lokalizačních teorií. Pozornost byla věnována významnějším lokalizačním teoriím od jejich počátku v 17. století až do 20. století, kdy se po 2. světové válce začal význam regionální politiky vlivem politických událostí velmi rozvíjet. Přehled uvedených teorií je k nalezení v tabulce č. 1 (podkapitola 1.5.). Teoretická část dále definuje hlavní ekonomické aspekty hrajících rolí při rozhodování o lokalizaci a představuje několik ukazatelů prostorové analýzy.

Praktická část měla za cíl zobecnit hlavní lokalizační faktory, které vedly firmy k tomu, aby své sídlo umístily do Euroregionu Labe. Tento region řadíme spíše k průmyslovým oblastem. Praktická část se věnuje představení několika zde sídlících firem, které jsou charakterem své výroby a počtem zaměstnanců významné pro Euroregion Labe. Nejvíce se zde lokalizuje průmysl strojírenský (TRCZ s. r. o.), chemický (Lovochemie a. s.) a potravinářský (STZ a. s.).

K dosažení stanoveného cíle bylo provedeno dotazníkové šetření u celkem sta vybraných firem, z nichž reagovalo na zasláný dotazník celkem 41 podniků (jedná se o odpovědi pouze českých firem, německé firmy na prosbu o vyplnění dotazníku nereagovaly). Nejvíce odpovídaly firmy do deseti zaměstnanců (32 % odpovědí), a také firmy zaměřené především na výrobu. Pro tyto firmy jsou důležité zejména výrobní faktory, kterými jsou pracovní síla, půda, suroviny, management apod. V otázce na hlavní lokalizační faktor, který ovlivňuje umístění sídla firmy do Euroregionu Labe, označilo nejvíce dotázaných odpověď dopravní dostupnost (celkově 25 %). Druhý nejvýznamnější faktor jsou odběratelsko-dodavatelské vztahy. Překvapující může být fakt, že existence kvalifikované pracovní síly se zdá být pro firmy nevýznamná. Celkem 54 % firem uvedlo, že na ní nejsou závislé a samy pořádají rekvalifikační kurzy. Dopravní náklady, kterým první lokalizační teoretikové přiznávali veliký význam, se ukázaly pro současné firmy jako středně významné (56 % odpovědí). Vlivem globalizace, rozvoje možností způsobů dopravy, celkového urychlení přesunu zboží/výrobků z místa na místo v rámci celého světa, se vzdálenost stává pojmem relativním. Firmy by v regionu uvítaly zejména větší nabídku pracovní síly, lepší komunikaci s veřejnou správou a investiční pobídky.

Bylo zjištěno, že ekonomické subjekty se do Euroregionu Labe lokalizují hlavně díky jeho dobré dopravní dostupnosti, kterou tedy můžeme považovat za hlavní lokalizační faktor.

Vzhledem k tomu, že většina firem obchoduje se zahraničím, je pro ně kvalitní dopravní infrastruktura velmi důležitá. Euroregion Labe je především tranzitní oblastí, která může nabídnout hustou síť silnic a železničních tratí. Důležité jsou pro firmy také odběratelsko-dodavatelské vazby.

V dnešní době existuje celá řada lokalizačních faktorů, které spolu s vývojem společnosti postupně nabývají nebo ztrácejí na významu. V současné době hraje roli velké množství lokalizačních faktorů a je těžké určit jeden hlavní faktor, který by byl charakteristický pro všechny druhy výroby. Pro podnikatele je zcela jistě důležitá stabilita podnikatelského prostředí. Komunikaci s veřejnou správou a vzájemnou spoluprací vidí velká část firem jako nedostačující. V době, kdy se pomalu srovnávají náklady na práci s vyspělým zahraničím, lze očekávat další přesuny výrobních kapacit především směrem na východ od ČR – Ukrajina, Rusko, Asie. Nabízí se otázka, jaké podmínky nabídnout nově příchozím firmám do ČR, popřípadě jak si udržet zde již lokalizované firmy. Vývoj odvětvové struktury české ekonomiky bude záležet na globální politice českého státu. Tato politika by neměla být podceňována. Měla by se snažit o rovnoměrný ekonomický vývoj celého území ČR a o větší provázanost vztahů mezi státní a podnikatelskou sférou. Ze znalosti lokalizačních faktorů může těžit jak stát, tak regiony, města a občané.

Seznam použité literatury

- BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D.** (2002): Teorie regionálního rozvoje. 1. vydání. Praha: Karolinum. 211 str. ISBN 80-246-0384-5
- CETKOVSKÝ, S. – HEŘMANOVÁ, E. – HUSÁK, J. – eds.** (2005): Euroregiony, státní správa a samospráva. 1. vydání. Praha: Ústav geoniky AV ČR. 118 str. ISBN 80-86407-08-X
- HOLMAN, R. a kol.** (2005): Dějiny ekonomického myšlení. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 539 str. ISBN 80-7179-380-9
- JEŘÁBEK, M. a kol.** (2005): Atlas Euroregionu ELBE/LABE. 1. vydání. Ústí nad Labem: Tomáš Mikulanka. 128 str. ISBN 80-239-6862-9
- MACHÁČEK, J.** (2004): Ekonomické souvislosti využívání kulturně historických lokalit. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická. 122 str. ISBN 80-254-0756-0
- MAIER, G. – TÖDTLING, F.** (1997): Regionální a urbanistická ekonomika. 1. vydání. Bratislava: Elita. 237 str. ISBN 80-8044-044-1
- MATOUŠKOVÁ, Z. a kol.** (1992): Úvod do prostorové ekonomiky. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická. 112 str. ISBN 80-7079-506-9
- MATOUŠKOVÁ, Z. a kol.** (2000): Regionální a municipální ekonomika. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická. 156 str. ISBN 80-245-0052-3
- MYRDAL, G.** (1963): Economic theory and under-developed regions. 1.vyd. London: Methuen. 167 str.
- PECÁKOVÁ, I. – NOVÁK, I. – HERZMANN, J.** (2004): Pořizování a vyhodnocování dat ve výzkumech veřejného mínění. 3. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická. 145 str. ISBN 80-245-0753-6
- SKOKAN, K.** (2004): Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji. 1. vydání. Ostrava: Repronis Ostrava. 160 str. ISBN 80-7329-059-6
- WOKOUN, R. a kol.** (2008a): Úvod do regionálních věd a veřejné správy. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. 455 str. ISBN 978-80 -7380-086-4

WOKOUN, R. (2008b): Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). 1. vydání. Praha: Linde. 475 str. ISBN 978-80-7201-699-0

Internetové zdroje

Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-11-20]. Životní prostředí, zemědělství. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/C6001C2972/\\$File/2133082k23.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/C6001C2972/$File/2133082k23.pdf)>.

Euroregion Elbe/Labe [online]. 2008a [cit. 2010-04-21]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/o-nas/organizace/clenska-zakladna/>>.

Euroregion Elbe/Labe [online]. 2008b [cit. 2010-04-21]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/o-nas/cile-a-ukoly/>>.

Euroregion Elbe/Labe [online]. 2008c [cit. 2010-04-30]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.euroregion-elbe-labe.eu/cz/dotacni-programy/>>.

Fondy Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2010-04-21]. Programy 2007 - 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013/Evropska-uzemni-spoluprace>>.

Regionální Informační Servis [online]. 2005-2008 [cit. 2010-04-20]. Regionální informace. Dostupné z WWW: <http://www.risy.cz/euroregiony_ustecky_kraj>.

Severočeské tukové závody [online]. 2009 [cit. 2010-04-30]. Současnost STZ. Dostupné z WWW: <<http://www.stz.cz/soucasnost-stz/>>.

Tokai Rika CZ [online]. 2009 [cit. 2010-04-30]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.trcz.cz/?q=stranka/2>>.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1.....Lokalizační trojúhelník

Obrázek 2.....Prolínání centrálních míst

Obrázek 3.....Löschův poptávkový kužel

Obrázek 4.....Mapa Euroregionu Labe

Tabulka 1.....Shrnutí lokalizačních teorií

Tabulka 2.....Základní ukazatele Euroregionu Labe

Graf 1.....Lorenzova křivka

Graf 2.....Počet zaměstnanců v podniku

Graf 3.....Hlavní lokalizační faktory

Graf 4.....Významnost dopravních nákladů

Graf 5.....Chybějící faktory v regionu

Seznam příloh

Příloha I.....Dotazník na téma: Faktory lokalizace ekonomických subjektů
v Euroregionu Labe

Příloha II.....Výchozí data pro sestrojení Lorenzovy křivky

Příloha III.....Největší průmyslové podniky v Euroregionu Labe

Příloha I

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Dotazníkové šetření k bakalářské práci na téma: Faktory lokalizace ekonomických subjektů v Euroregionu Labe

Vážená paní, vážený pane,

dovoluji si Vám předložit tento dotazník, jehož cílem je zjistit, zda existují nějaké lokalizační faktory, které vedly ekonomické subjekty k umístění svého sídla do Euroregionu Labe. Výsledky dotazníkového šetření budou použity a zpracovány do mé bakalářské práce na téma: *Faktory lokalizace ekonomických subjektů v Euroregionu Labe*. Poskytnutá data budou sloužit výhradně pro zpracování této práce a nebudou poskytována třetím osobám.

Velmi Vám děkuji za Vaši ochotu a čas strávený při vyplňování tohoto dotazníku.

Tereza Suchá

(studentka 3. ročníku VŠE Praha, Národohospodářská fakulta, obor: Veřejná správa a regionální rozvoj).

Zaškrtněte vždy pouze jednu odpověď (není-li uvedeno jinak).

- 1) Který z uvedených lokalizačních faktorů byste označil/a za **hlavní** faktor ovlivňující umístění Vaší firmy do Euroregionu Labe?

- ☐ nerostné suroviny
- ☐ levná pracovní síla
- ☐ kvalifikovaná pracovní síla
- ☐ dopravní dostupnost
- ☐ přírodní podmínky (blízkost řeky, kvalita životního prostředí apod.)
- ☐ odběratelsko-dodavatelské vztahy
- ☐ výhodné podnikatelské podmínky v regionu
- ☐ celkově nízké náklady na umístění firmy do regionu
- ☐ jiný: _____

- 2) Jaký je počet zaměstnanců ve Vaší firmě?
- ☐ 0 – 10
 - ☐ 11 - 20
 - ☐ 21 – 50
 - ☐ 51 – 100
 - ☐ více než 100
- 3) Jste obchodní nebo výrobní firma?
- ☐ obchodní
 - ☐ výrobní
- 4) Při rozhodování o lokalizaci jsou pro Vás více důležité faktory ovlivňující výrobu (dostupnost pracovní síly, půdy, surovin, kapitálu apod.), nebo spíše faktory prodejní (blízkost trhu, zákazníka, vazby na odběratele apod.)?
- ☐ výrobní faktory
 - ☐ prodejní faktory
- 5) Nakolik významné jsou pro Vás při lokalizaci dopravní náklady?
- ☐ vysoce významné (tvoří největší část celkových nákladů)
 - ☐ významné (jsou více významné než ostatní náklady)
 - ☐ středně významné (jejich významnost je stejná jako u jiných nákladů)
 - ☐ málo významné (téměř neovlivňují lokalizaci)
 - ☐ nevýznamné (nevstupují do rozhodování o lokalizaci)
- 6) Jste výrazně závislí na dostupnosti kvalifikované pracovní síly?
- ☐ ano, je pro nás naprosto rozhodující
 - ☐ ano, je důležitým faktorem
 - ☐ ne, sami zajistíme rekvalifikační kurzy
 - ☐ ne, nejsme vázáni na její přítomnost
- 7) Je Vaše firma závislá na dodavatelích? Pokud ano, jak jste spokojeni s odběratelsko-dodavatelskými vztahy?
- ☐ ne
 - ☐ ano, jsme velmi spokojeni
 - ☐ ano, uvítali bychom větší nabídku dodavatelů
 - ☐ ano, nejsme spokojeni
- 8) Obchoduje nebo spolupracuje Vaše firma se zahraničím? Pokud ano, s jakou zemí?
- ☐ ne
 - ☐ ano
- Pokud ano, s jakou zemí? _____

- 9) Vaše služby/výrobky poskytuje/vyvážíte nejčastěji do jak vzdáleného okolí?
- ☐ specializujeme se na nejbližší okolí od místa naší výroby/sídla firmy (město, okres)
 - ☐ služby/výrobky poskytujeme/vyvážíme nejčastěji v rámci kraje
 - ☐ služby/výrobky poskytujeme/vyvážíme v rámci celé České republiky
 - ☐ služby/výrobky poskytujeme/vyvážíme do zahraničí
- 10) Jaký z uvedených faktorů Vám ve Vašem regionu schází a uvítali byste ho? (lze uvést i více odpovědí, max. 3)
- ☐ investiční pobídky
 - ☐ finanční participace města/regionu na podnikatelském záměru
 - ☐ výhodná nabídka volných ploch ke koupi (pronájmu)
 - ☐ blízkost vědeckého výzkumu
 - ☐ kvalifikovaná pracovní síla
 - ☐ kvalitní infrastruktura
 - ☐ lepší komunikace s veřejnou správou
 - ☐ jiný: _____
- _____
- _____
- 11) Využívá (nebo v minulosti využila) Vaše firma některého z dotačních programů poskytovaných v rámci Euroregionu Labe?
- ☐ ano, z Cíle 3
 - ☐ ano, z Fondu malých projektů
 - ☐ ano, jiný dotační program (jaký? _____)
 - ☐ ne, nemáme zájem
 - ☐ ne, o žádných dotačních programech nevíme
- 12) Uvažuje Vaše firma v blízké době o přestěhování do jiného regionu?
- ☐ Pokud ano, jaký je důvod této změny? _____
- _____
- _____
- ☐ Pokud ne, co by mohlo být důvodem pro relokaci Vaší firmy? _____
- _____
- _____

13) Jste spokojeni se socioekonomickou úrovní Vašeho regionu (na mysli je Euroregion Labe – okresy Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Litoměřice)?

- ☐ velmi spokojeni
- ☐ spokojeni
- ☐ středně spokojeni
- ☐ málo spokojeni
- ☐ absolutně nespokojeni

14) Napadá Vás nějaký (výše neuvedený) lokalizační faktor, který hraje roli při rozhodování firmy o jejím umístění? Pokud ano, jaký?

Příloha II

Plocha jabloňových sadů v roce 2007 (ha)

Kraj	Rozloha km ²	% rozlohy ČR	Jev	% jevu	Hustota jevu	Pořadí
Praha	496	0,63	5,09	0,0004	0,010	2.
Středočeský	11 013	13,96	2 344,61	23,680	0,210	11. - 12.
Jihočeský	10 057	12,75	578,14	5,840	0,060	5. - 6.
Plzeňský	7 562	9,59	424,40	4,280	0,060	5. - 6.
Karlovarský	3 315	4,20	82,06	0,008	0,020	3.
Ústecký	5 334	6,76	1 364,48	13,780	0,260	14.
Liberecký	3 163	4,01	519,58	5,250	0,160	9.
Královéhradecký	4 758	6,03	1 179,58	11,910	0,250	13.
Pardubický	4 519	5,73	278,78	2,810	0,070	7.
Vysočina	6 926	8,78	13,30	0,001	0,002	1.
Jihomoravský	7 065	8,96	1 461,76	14,760	0,210	11. - 12.
Olomoucký	5 160	6,54	879,51	8,890	0,170	10.
Zlínský	3 963	5,02	615,48	6,220	0,150	8.
Moravskoslezský	5 535	7,02	154,54	2,570	0,030	4.
Celkem	78 866	100,00	9 901,31	100,00		

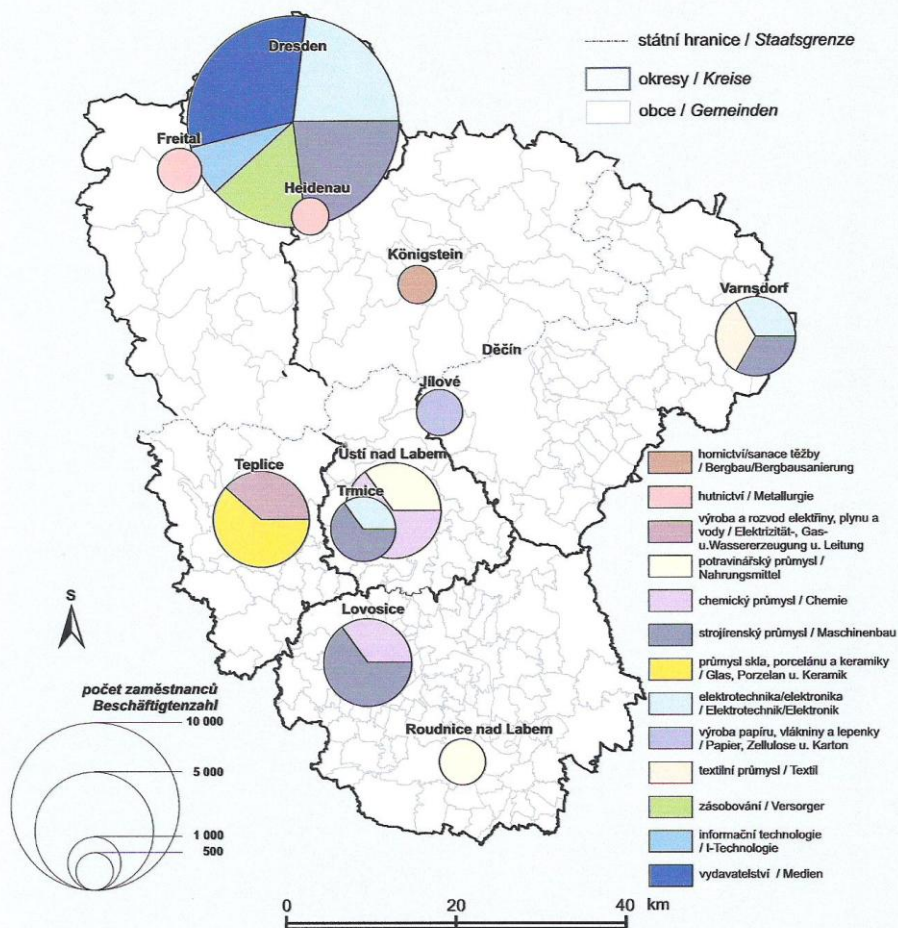
Zdroj: vlastní výpočet v Excelu, data Český statistický úřad (2008)

Kumulované hodnoty

Kraj	% rozlohy ČR	% kumulované rozlohy	% jevu	% kumulovaného jevu
Vysočina	8,78	8,78	0,001	0,001
Praha	0,63	9,41	0,0004	0,0014
Karlovarský kraj	4,20	13,61	0,008	0,0094
Moravskoslezský kraj	7,02	20,63	2,570	2,5794
Jihočeský kraj	12,75	33,38	5,840	8,4194
Plzeňský kraj	9,59	42,97	4,280	12,6994
Pardubický kraj	5,73	48,70	2,810	15,5094
Zlínský kraj	5,02	53,72	6,220	21,7294
Liberecký kraj	4,01	57,73	5,250	26,9794
Olomoucký kraj	6,54	64,27	8,890	35,8694
Jihomoravský kraj	8,96	73,23	14,760	50,6294
Středočeský kraj	13,96	87,19	23,68	74,3094
Královéhradecký kraj	6,03	93,22	11,91	86,2194
Ústecký kraj	6,76	100,00	13,780	100,00
Celkem	100,00		100,00	

M/K IV.1

NEJVĚTŠÍ PRŮMYSLOVÉ PODNIKY (2004)
GRÖSSTE INDUSTRIEUNTERNEHMEN (2004)

Autor tématu: Milan JEŘÁBEK
Themaautor

Zdroje dat: ČÚZK Praha, ČSÚ, IHK Dresden
Datengrundlage: Katedra geografie PFF UJEP

Design, kartografické zpracování a digitalizace: Tomáš ORŠULÁK
Design, kartographische Bearbeitung und Digitalisierung

Použitá zobrazení: Křivákové zobrazení
Kartographische Darstellung

KATEDRA GEOGRAFIE
Přírodovědecká fakulta
Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Česká mládež 8
400 96 Ústí nad Labem
<http://geography.ujep.cz>

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM
Hořeni 13
400 96 Ústí nad Labem
<http://www.ujep.cz>

TECHNISCHE UNIVERSITÄT
DRESDEN
INSTITUT FÜR GEOGRAPHIE
Helmholtzstr. 10
01069 Dresden
<http://www.tu-dresden.de>